

ἅγιος ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ

ΕΤΟΣ Γ' | ΤΕΥΧΟΣ Γ'
(ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022)

ἄγιος ΣΠΙΡΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ
ΕΤΟΣ Γ' | ΤΕΥΧΟΣ Γ'

Ἐκδότης - Ἰδιοκτῆτης:

Ἐρὰ Μητρόπολις Τριμυθοῦντος

Τ.Θ. 11001, 2550 Ἰδάλιον

Τηλ. : 00357-22527000

Fax: 00357-22526363

E-mail: info@imtrimythountos.org.cy

www.imtrimythountos.org.cy

Διευθυντῆς Σύνταξης:

Ἄνδρας Ζαχαρίου, Ἐπίκουρος Καθηγητής,

Πανεπιστήμιο Sulkhan-Saba Orbeliani, Τιφλίδα

Ἐπιμέλεια - Διορθώσεις δοκιμίων:

Ματθαῖος Ματθαίου, Φιλολόγος

ISSN: 2301-2536

Οἱ συνεργάτες καὶ ἀρθρογράφοι ἔχουν τὴν ἀπόλυτη εὐθύνη τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων ποὺ ἐκφράζουν.

ἅγιος ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ

ΕΤΟΣ Ι' | ΤΕΥΧΟΣ Γ'

(ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022)

Ἄντι Προλόγου

Τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ Ἅγιος Σπυρίδων δημοσιεύει πέντε κείμενα ποικίλης θεματικῆς. Στὸ πρῶτο ἄρθρο ὁ ἀρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτζας ὁμιλεῖ γιὰ τὶς διαστάσεις ποὺ περικλείει ἡ σάρκωση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀμέσως μετὰ ὁ ἀναπληρωτῆς καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ πρωτ. Βασίλειος Γεωργόπουλος σχολιάζει τὴ νεοσχολαστικὴ ἐκδοχὴ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας· στὸ παρὸν ἔννατο μέρος τοῦ ἁρθρου του ἀναφέρεται στὸ μυστήριό τῆς Μετανοίας. Ἀκολούθως ἡ Μαρία – Αἰκατερίνη Δημητροπούλου παραθέτει τὴν ἐκκλησιαστικὴ θεώρηση στὸ θέμα τῆς ταπείνωσης, ἐνῶ στὸ τέταρτο ἄρθρο ὁ Δρ Ἰωάννης Μπέκος διαπραγματεύεται τὸ θέμα τοῦ ἥθους τῶν ἱερέων ὡς παράδειγμα χριστιανικοῦ κηρύγματος. Τὸ τεῦχος συμπληρώνει ἡ ὁμιλία τοῦ Μητροπολίτου Τριμυθούντος Βαρνάβα, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς χειροτονίας εἰς πρεσβύτερον τοῦ π. Γεωργίου Παπαγεωργίου.

Ὁ ἐπιμελητῆς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀντὶ Προλόγου	3
Ἀρχιμ. Χερουβεὶμ Βελέτζα, Ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ	5
Πρωτ. Βασίλειου Ἀ. Γεωργόπουλου, Ἡ περὶ τῶν μυστηρίων δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας [Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας] (θ' μέρος)	14
Μαρίας – Αἰκατερίνης Δημητροπούλου, Ἡ ταπείνωση	24
Ἰωάννη Μπέκου, Οἱ χριστιανικὲς ἀρετὲς καὶ τὸ ἦθος τῶν ἱερέων ὡς παράδειγμα χριστιανικοῦ κηρύγματος	36
Μητρ. Τριμυθοῦντος Βαρνάβα, Ὁμιλία στὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ π. Γεωργίου Παπαγεωργίου	56

Ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ

Αρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτζα
Ἱεροκήρυκα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας,
Παξῶν καὶ Διαποντίων Νήσων
Διευθυντῆ Προσωπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΜΑ Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης (ΑΠΘ)
ΜΑ Ὁρθόδοξης Θεολογίας (Fribourg, Suisse)
Μέλους τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας

«Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυΐδ» (Λκ. 2, 10-11)

Μὲ τοῦτα τὰ λόγια ἀνήγγειλε ὁ ἄγγελος Κυρίου τῇ γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ στοὺς ταπεινοὺς ποιμένες τῆς Βηθλεέμ, καὶ δι' αὐτῶν σὲ ὅλον τὸν κόσμον, τότε καὶ σήμερα καὶ πάντοτε. Μὴ φοβᾶσθε, γιατί σᾶς ἀναγγέλλω μεγάλη χαρὰ, ἡ ὁποία θὰ γεμίσει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ αὐτὴ ἡ χαρὰ εἶναι ὅτι σήμερα στὴν πόλιν τοῦ Δαυΐδ, στὴν Βηθλεέμ, γεννήθηκε ὁ σωτὴρ σας, ὁ ὁποῖος εἶναι Χριστὸς Κύριος. Καὶ τί σημαίνει «Χριστὸς Κύριος»; Ἡ σημασία τῶν λέξεων αὐτῶν βρίσκεται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Καὶ ἡ μὲν λέξις «χριστὸς» σημαίνει τὸν βασιλέα, τὸν ὁποῖο ἐξέλεξε ὁ Θεὸς καὶ ἔχρισε διὰ τῶν προφητῶν του, ὥστε νὰ ἡγεῖται τοῦ λαοῦ του. Ἡ δὲ λέξις «κύριος» ἀποδίδεται πρωτίστως στὸν Θεό, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου πού λέει: «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις», καὶ ἀπὸ πλήθος ἄλλων πα-

ρόμοιων ἀναφορῶν. Ἔτσι, ἐνῶ οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἦσαν χριστοὶ Κυρίου, δηλαδὴ ἐκλεγμένοι καὶ χρισμένοι ἀπὸ τὸν Θεό, τὸ βρέφος τὸ σπαργανωμένο στὴ φάτνη τῆς Βηθλεὲμ εἶναι Χριστὸς Κύριος, δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς Θεός, ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου καὶ λυτρωτῆς. Ἐρχεται λοιπὸν ὁ ἄγγελος καὶ εὐαγγελίζεται τοῦτο τὸ χαρμόσυνο καὶ κοσμοσωτήριο γεγονός στοὺς ταπεινοὺς βοσκούς, στοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀπαλλαγμένους ἀπὸ τὴν πονηρία καὶ ἀπὸ τὴν ἀδικία τοῦ κόσμου καὶ ταλαιπωρημένους ἴσως ἀπὸ αὐτὴν, στοὺς ἄσημους καὶ ἐλαχίστους. Μὴ φοβεῖσθε, τοὺς λέει, γιατί σήμερα ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Θεός, ὁ αἰώνιος βασιλεὺς καὶ σωτῆρας τοῦ κόσμου. Καὶ εὐθὺς ἀνοιξαν οἱ οὐρανοί, καὶ πλῆθος στρατιᾶς ἀγγέλων δοξολογοῦσε τὸν Θεὸ καὶ ἔλεγε: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Θεὸς δοξολογούμενος, εἰρήνη ἐπὶ γῆς, καλὸς λογισμὸς στοὺς ἀνθρώπους· αὐτὸ εἶναι τὸ τρίπτυχο τῆς σωτηρίας· καὶ ὁ Χριστὸς Κύριος, ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ αἴτιος αὐτῆς, ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή.

«Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ»· ὄχι κατὰ πῶς τὸν περίμενε τότε ὁ ἰσραηλιτικὸς λαός, οὔτε κατὰ πῶς τὸν ἐννοεῖ ὁ κόσμος, τότε καὶ σήμερα. Δὲν ἦλθε νὰ διαδεχθεῖ τοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπως νόμιζαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἢ ὅπως ρώτησαν κάποτε τὸν Χριστὸ οἱ μαθητές, οὔτε γιὰ νὰ ἐγκαθιδρύσει ἐπίγεια βασιλεία. Δὲν ἦλθε γιὰ νὰ ἐξαλείψει τὴ φτώχεια, οὔτε γιὰ νὰ καταστείλει τοὺς πολέμους, οὔτε γιὰ νὰ ἐπιβάλλει τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἰσότητα καὶ τὴν κοινωνικὴ εὐταξία. Δὲν ἦλθε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ πλούτου, οὔτε γιὰ νὰ ἐξαλείψει τὰ χρέη, οὔτε γιὰ νὰ καταργήσει τὴ δουλεία ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο. Οὔτε πάλι ἦλθε

για νὰ μᾶς προσφέρει ἀφθονία ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἢ ἐπίγειες ἀπολαύσεις, οὔτε για νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τοὺς σωματικούς κόπους, ἢ πόνους, ἢ ἀσθένεια, ἢ ἀπὸ τὸν θάνατο. Ἄς μὴ μᾶς σκανδαλίσει αὐτὸς ὁ λόγος· γιατί ὅλα αὐτά, μὲ τὸν τρόπο πού τὰ ἐπιζητοῦν ἀνέκαθεν οἱ ἄνθρωποι, εἶναι ἐπίγεια, πρόσκαιρα καὶ φθαρτά. Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς Κύριος, πού σήμερα γεννᾶται στὴ φάτνη τῶν ἀλόγων, ἦλθε για νὰ βασιλεύσει στὶς καρδιές μας, για νὰ μᾶς διδάξει τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, καὶ για νὰ μᾶς προσφέρει τὰ ἐπουράνια, τὰ αἰώνια καὶ τὰ ἀφθαρτα· τὰ ὁποῖα ἐὰν ἀποκτήσουμε, εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγηθοῦμε καὶ στὴν ἐξάλειψη κάθε μορφῆς ἀδικίας ἐπάνω στὴ γῆ.

Ἀλλὰ πῶς βλέπει ὁ κόσμος τὴ σωτηρία, πῶς τὴν ἐπιζητεῖ, καὶ σὲ τί διαφέρει ἀπὸ τὸ σημερινὸ μήνυμα τοῦ ἀγγέλου; Ὁ κόσμος θεωρεῖ ὡς σωτηρία τὴν ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ του ἄνεση, τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ δεινὰ πού ἀναφέραμε· καὶ γι' αὐτὸ ἀναγορεύει ὡς σωτῆρα ὅποιον κατορθώσει κάτι ἀπὸ αὐτά. Ὅσο καὶ ἂν τὰ αἰτήματα αὐτὰ εἶναι εὐλόγα, παραβλέπουμε ὅτι ἀποτελοῦμε καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ὄχι ἀπλῶς μέρος τοῦ προβλήματος, ἀλλὰ καὶ γενεσιουργό του αἰτία· γι' αὐτὸ καὶ ζητοῦμε νὰ ἀλλάξει ὁ κόσμος, καὶ ὄχι ἐμεῖς. Ἀπέναντι στὴ βία πού συνιστοῦν τοῦτα τὰ δεινὰ τοῦ κόσμου, ἀναζητοῦμε τὸν ἰσχυρό, πού μὲ τὴ δύναμή του τὴν πολιτικὴ, ἢ τὴν οικονομικὴ, ἢ μὲ κάποιον ἄλλο αὐτόματο καὶ μαγικὸ τρόπο, δηλαδὴ μὲ τὴ βία, θὰ ἐξορκίσει τὸ κακὸ ἀπὸ γύρω μας. Τέτοιοι ὅμως σωτῆρες καὶ προστάτες, ἀποβαίνουν στὸ τέλος δεινότεροι τύραννοι, ὅπως ἔχει δείξει ἡ ἱστορία, καὶ ὅπως ἔχει ἐπισημάνει ὁ Χριστὸς: «Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται» (Λκ. 22, 25). Μοιάζει, ἐπομένως, ὁ κόσμος μας σὰν τὸν ἀσθενῆ, πού ἐνῶ ἐπιζητεῖ

τὴν ἐπούλωση τῶν πληγῶν του, δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ διερευνήσῃ τὰ αἷτια αὐτῶν, πολλῶ δὲ μᾶλλον νὰ τὰ θεραπεύσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ ταυτίζει τὴ σωτηρία μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ὀρθοῦ (ὅπως κάθε φορὰ τὸ ἐννοεῖ), δηλαδὴ μὲ τὴ βία, θεωρεῖ ὅτι εἰρήνη εἶναι ὁ μὴ πόλεμος, καὶ ὅτι ἡ εὐδαιμονία συνίσταται στὴν ἄνεση τοῦ βίου, δηλαδὴ στὴν καλοπέραση. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ καθέννας ἐπιζητεῖ τὴν ἐλευθερία, οὐδεὶς φαίνεται νὰ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν τυραννία τῆς πονηρίας, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πάθη του· ἐνῶ ἐπιθυμεῖ τὴ δικαιοσύνη, ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτὸ του νὰ ἀδικεῖ παντοιοτρόπως τὸν πλησίον του, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Καὶ ὅλα τοῦτα, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ γενεσιουργὸς αἰτία κάθε μορφῆς ἀδικίας, ἡ ρίζα κάθε δεινοῦ τῆς ἀνθρωπότητας, ἡ οὐσία κάθε πάθους ποὺ τὸν ταλανίζει, ἡ μία καὶ μοναδική του ἁμαρτία, εἶναι ἡ πλεονεξία· γιατί ἀπὸ αὐτὴν προέρχονται καὶ σὲ αὐτὴν ὀφείλονται ὅλα τοῦτα.

Ὁ σωτῆρας, τὸν ὁποῖο εὐαγγελίζεται ὁ ἄγγελος στοὺς βοσκούς, καὶ κατ' ἐπέκταση σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ἔρχεται νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τοῦτα τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Δόξα καὶ δύναμη καὶ ἐξουσία κοσμικὴ δὲν φέρει, γιατί δὲν τοῦ χρειάζεται, ἐπειδὴ δὲν ἤλθε μὲ σκοπὸ νὰ καθυποτάξῃ τὸν κόσμον ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν ἐξαγοράσῃ μὲ τὸ τίμιον αἷμα του. Δὲν μοιάζει μὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς ἢ τοὺς σωτῆρες τοῦ κόσμου τούτου, ὅσους ὑπῆρξαν καὶ ὅσους πρόκειται νὰ ἐμφανιστοῦν, γιατί τὸ νεογέννητο βρέφος τῆς Βηθλεὲμ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶναι Θεὸς ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ ὑπερβάλλουσα ἀγάπη πρὸς τὸ πλάσμα του, ταπεινώνει ἑαυτὸν, συστέλλει τὴ θεότητά του, προσλαμβάνει τὴν ἀνθρώπινη φύση, μορφήν δούλου λαμβάνει, ὑφίσταται γιὰ χάρη μας, ὡς ἄνθρωπος, τὴν κατα-

δική τῆς ἀμαρτίας, δηλαδή τῆ φθορά καὶ τὸν θάνατο, ὁ μόνος ἀναμάρτητος, προσφέρει ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ μᾶς ἐξαγοράζει ἐκ τῆς κατάρας τοῦ Ἀδάμ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ σωτήρ τοῦ κόσμου, γιατί ἤλθε γιὰ νὰ ἀπαλλάξει τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ κοσμικὸ φρόνημα, στὸ ὁποῖο ἀναφερθήκαμε νωρίτερα. Ἡ σωτηρία ποῦ μᾶς προσφέρει εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀπελευθέρωσή μας ἀπὸ τὴν ἀμαρτία καὶ τοὺς ὀδυνηροὺς καρπούς της. Ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ καταλλαγή μας μὲ τὸν Θεό, ἡ μόνη ποῦ δύναται νὰ γαληνέψει τὴν καρδιά μας, τὴν ὑπαρξή μας ὀλόκληρη, καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσει τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Καὶ ἡ εὐδοκία εἶναι ὁ ἀγαθὸς λογισμὸς, ἡ καθαρὴ διάνοια, ὁ κατὰ Θεὸν νοῦς, ποῦ συνιστοῦν τὴν ἀληθινὴ μακαριότητα.

«... ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ ὃς ἐστὶν Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυῖδ» ἔφερε δῶρα οὐράνια καὶ τὰ προσφέρει ἀπλόχερα στὴ γῆ καὶ στοὺς ἀνθρώπους· τὴν ἰδιά του τῆ θεότητα, τὴν εἰρήνη του, τὴν εὐδοκία του. Τί τὸ πλεον φυσικὸ, ἐπομένως, τὸ ταπεινὸ βρέφος στὴ φάτνη τῶν ἀλόγων νὰ δορυφορεῖται ἀπὸ πλῆθος στρατιᾶς ἀγγέλων, ποῦ ἐκπληκτο δοξολογεῖ τὸν Θεὸ καὶ λέγει: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»! Τοῦτα τὰ θεϊκὰ δῶρα προσφέρονται σὲ ὅλους μας, μικροὺς καὶ μεγάλους, νέους καὶ γέροντες, πλούσιους καὶ φτωχοὺς, ἔνδοξους καὶ ἄσημους, ρωμαλέους καὶ ἀδύναμους, δίκαιους καὶ ἀμαρτωλοὺς. Μᾶς τὰ προσφέρει ὁ σαρκωθεὶς Κύριος καὶ Θεὸς ἀδιακρίτως καὶ ἀπροϋποθέτως, καὶ μᾶς καλεῖ νὰ τὰ δεχθοῦμε, νὰ τὰ ἐγκολπωθοῦμε, νὰ ἀναγνωρίσουμε δηλαδή τὸν ἀληθινὸ Θεό, νὰ θέσουμε τὸν Χριστὸ θεμέλιο τῆς ζωῆς μας, νὰ συμμορφώσουμε τὸν ἑσῶ ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὸ ὑπόδειγμα ποῦ μᾶς δίδαξε, δηλαδή τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τα-

πεινώσεως. Καὶ ἂν ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κείται, μᾶς καλεῖ νὰ ἐξέλθουμε ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτο, δηλαδὴ νὰ ἀποβάλλουμε τὸ κοσμικὸ φρόνημα, τὸ ὁποῖο ἔχει θεοποιήσει τὴν κτίση, τὸ Ἐγώ, τὸν πλοῦτο, τὴ δόξα, καὶ τὶς ὑλικὲς ἀπολαύσεις. Μᾶς καλεῖ νὰ ἐξέλθουμε ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων, νὰ σταματήσουμε τὴν ἀλληλοκατηγορία καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸ, νὰ ζοῦμε, νὰ σκεφτόμαστε, νὰ ἐνεργοῦμε κατὰ Θεόν. Μᾶς καλεῖ νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ «ἀρχαῖον κάλλος», στὸν οἶκο τοῦ Πατρός μας, στὴν ἀγκαλιά του, τὴν πλήρη ἀγάπης καὶ ἀληθείας. Μᾶς καλεῖ, δηλαδὴ, σὲ μετάνοια.

«... ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ». Σὲ τούτῃ τῇ φράση τοῦ ἀγγέλου περικλείεται, ὅπως εἶδαμε, τὸ νόημα τῆς μεγάλης ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἀλήθεια, πῶς θὰ γιορτάσουμε τοῦτο τὸ κοσμοσωτήριον γεγονός; Γιατί, ἂς μὴν ἀπατώμεθα, οἱ ποικίλοι στολισμοί, οἱ διάφορες φιέστες, τὰ κοσμικὰ ἄσματα, ἢ πληθώρα τῶν ἐδεσμάτων, ἢ κραιπάλη καὶ ἢ μέθη, ὅχι μόνον δὲν τιμοῦν τὸν νεογέννητο Χριστό, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιτίθενται στὸ ἀληθινὸ πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων. «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰω. 4, 24)· πνευματικός, ἐπομένως, εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο καλούμαστε, ὡς Χριστιανοί, νὰ ἐορτάσουμε, μὲ προσευχὲς καὶ μὲ δοξολογίες πρὸς τὸν Θεό, καλλιεργοῦντες τὸν ἔσω ἄνθρωπο, καὶ μεταλαμβάνοντες, ἐν κατανύξει ψυχῆς, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἄς ἀκούσουμε, ὁμως, γιὰ τὸ θέμα αὐτό, πῶς μᾶς συμβουλεύει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος:

«Ἄς μὴ φανοῦμε ἀγνώμονες στὸν εὐεργέτη μας, ἀλλὰ ἅπαντες ἂς προσφέρουμε τὸ κατὰ δύναμιν, πίστην, ἐλπίδα, ἀγάπην, σωφροσύνην, ἐλεημοσύνην, φιλοξενία. Καὶ αὐτὸ ποῦ

και ἄλλοτε σᾶς παρακάλεσα, δὲν θὰ πάψω και τώρα, και πάντα, νὰ σᾶς παρακαλῶ. Και τί εἶναι αὐτό; Μέλλοντες νὰ προσέλθετε στὴν φρικτὴ και θεϊκὴ τούτῃ τράπεζα και ἱερὴ μυσταγωγία, μὲ φόβο και τρόμο νὰ τὸ κάμετε αὐτό, μὲ καθαρὴ συνείδηση, μὲ νηστεία και προσευχή, χωρὶς νὰ θορυβεῖτε, μήτε μὲ κλωτσιές, οὔτε μὲ σπρωξίματα στὸν πλησίον· διότι τοῦτο συνιστᾷ ἔσχατη παράνοια και σοβαρὴ καταφρόνηση. ... Βάλε μὲ τὸν νοῦ σου, ἄνθρωπε, ποία θυσία μέλλεις νὰ ἀγγίξεις, σὲ ποιοῦ τραπεζί προσέρχεσαι· ἐνθυμήσου ὅτι ἐνῶ εἶσαι γῆ και τέφρα, μεταλαμβάνεις τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. ... Εἰρήνη πολλὴ και ἡσυχία χρειάζεται, ὄχι θόρυβος και ταραχὴ· γιατί αὐτὰ καθιστοῦν ἀκάθαρτη τὴν ψυχὴ πὺ προσέρχεται. ... Φάρμακο εἶναι σωτήριο τῶν δικῶν μας τραυμάτων αὐτὸ πὺ βρίσκεται ἐνώπιόν μας, πλοῦτος εἶναι ἀνεξάντλητος, πρόξενος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἄς φριξομε, λοιπόν, καθὼς προσερχόμεθα, ἄς εὐχαριστήσομε, ἄς προσπέσομε, ἐξομολογούμενοι τὰ πταισμάτά μας, ἄς δακρῦσομε, πενθοῦντες τὰ δικά μας κακά, ἄς ἀναπέμψομε ἐκτενεῖς προσευχὲς πρὸς τὸν Θεό, και ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καθαρῖσομε τὸν ἑαυτὸ μας, ἡρεμα, και μὲ τὴν δέουσα εὐταξία, σὰν νὰ παριστάμεθα ἐνώπιον τοῦ βασιλέα τῶν οὐρανῶν, ἄς προσέλθομε· και ἀφοῦ δεχθοῦμε τὴν ἄμωμη και ἁγία θυσία ἄς ἀσπαστοῦμε, ἄς τὴν ἀγκαλιάσομε μὲ τὰ μάτια, ἄς θερμάνομε τὴν διάνοιά μας, ὥστε νὰ μὴν προσερχόμαστε σὲ κρίμα ἢ κατάκριμα, ἀλλὰ σὲ σωφροσύνη ψυχῆς, σὲ ἀγάπη, σὲ ἀρετὴ, σὲ καταλλαγὴ πρὸς τὸν Θεό, σὲ εἰρήνη βεβαία, και μυρίων ἀγαθῶν πρόξενο, ὥστε και τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ ἀγιάσομε, και τοὺς πλησίον νὰ οἰκοδομήσομε. ... Μή, λοιπόν, ἀντὶ νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ τὸν Θεό, τὸν παροξύ-

νουμε, ἀλλὰ ἐπιδεικνύοντες κάθε ἐπιμέλεια καὶ κάθε εὐκοσμία, καὶ ἀταραξία ψυχῆς, μὲ προσευχὴ καὶ συντετριμμένη καρδιά ἄς προσέλθουμε, ὥστε καὶ ἀφοῦ μὲ αὐτὸ ἐδῶ τύχουμε τοῦ ἐλέους τοῦ Δεσπότη ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ δυνηθοῦμε νὰ ἀπολαύσουμε τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ, μὲ τὴν χάρη καὶ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δόξα, κράτος, τιμὴ, τώρα καὶ πάντα καὶ αἰωνίως. Ἀμήν»¹.

«Μάγοι πλανώμενοι ἀστέρα ἀπλανῆ Χριστὸν προσεκύνησαν,
χρυσὸν προσφέροντες καὶ λίβανον καὶ σμύρναν,
τῷ Βασιλεῖ καὶ Θεῷ καὶ ζειδώρῳ».

«Βροτοὶ ὀρῶντες σαρκώσεως Λόγου μυστήριον,
αὐτῷ πίστιν οἶσομεν, ἐλπίδα, ἀγάπην τε ἄδολον».

1. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄδηλον μὲν ἔτι οὕσαν τότε, πρὸ δὲ ὀλίγων ἐτῶν γνωρισθεῖσαν παρά τινων τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐλθόντων καὶ ἀναγγειλάντων, PG 49, 360-362.

Ἡ περὶ τῶν μυστηρίων δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας [Ἡ νεοσχολαστικὴ τους ἐκδοχή]

Πρωτ. Βασίλειον Γεωργόπουλου
Ἀναπληρωτὴ καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ

(θ' μέρος)

Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας

[B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 758-790. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 3-158. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σσ. 496-529. A. Landgraf, «Βυβε», *LThK 2* (1931), 661-664].

1. Ὅρισμός

α) Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας ἀφορᾷ στὴ συγχώρεση ὄλων τῶν ἁμαρτιῶν τὶς ὁποῖες διαπράττει ὁ Χριστιανὸς μετὰ τὸ βάπτισμα. Τὸ ἴδιον μυστήριον ὀνομάζεται ἐπίσης καὶ Ἐξομολόγησις, καθὼς προαπαιτούμενο γιὰ τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ἡ φανέρωσις καὶ ἡ ὁμολογία αὐτῶν στὸν λειτουργὸ τοῦ μυστηρίου, τὸν ἐπίσκοπο ἢ τὸν πρεσβύτερο.

β) Ἡ μετάνοια ταυτοχρόνως, ἐκτὸς ἀπὸ μυστήριον, ἀποτελεῖ καὶ ἀρετὴ¹ ποὺ συνίσταται στὴ συνειδητοποίηση τῶν

1. A. Landgraf, «Βυβε», *LThK 2* (1931), 661-662. L. Ott, *Grundriß der*

γενομένων ἀμαρτιῶν, στὴν ἀπόφαση νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν καὶ στὴ θέληση γιὰ ἐπανόρθωση τυχόν προκυπτόντων κακῶν. Ἀμφότερες οἱ πτυχὲς τῆς μετανοίας ἔχουν κοινὸ ἀντικείμενο τὴν ἀμαρτία καὶ τὴν ἴδια στοχοθεσία. Διαφέρουν μόνον στὸ ὅτι ὡς ἀρετὴ εἶναι πράξις ἐσωτερικὴ πού ἀφορᾷ καὶ μὴ Χριστιανούς ἢ καὶ ἄπιστους ὡς παράγοντα ἀποδοχῆς τους ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὡς μυστήριον ἀφορᾷ μόνον στοὺς βαπτισμένους Χριστιανούς πού συνοδεύεται καὶ μὲ ἐξωτερικὲς πράξεις γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν.

2. Ἡ ἵδρυση τοῦ μυστηρίου

Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας θεσπίστηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιαίτερη ἐξουσία πού ἔδωσε στοὺς Ἀποστόλους καὶ στοὺς διαδόχους τους (Μθ. 16, 19· 18, 18. Ἰω. 20, 21) νὰ συγχωροῦν τὶς ἐξομολογούμενες ἀμαρτίες². Τὸ μυστήριον δὲν ἀποτελεῖ οὔτε ἀνθρώπινη ἐπινόηση, οὔτε προῆλθε ἐμμέσως ἀπὸ ἐκκλησιαστικὴ διάταξη. Ἡ Σύνοδος τοῦ Τριδέντου καταδίκασε κάθε ἄλλη ἀποψη³ πού ἀμφισβητοῦσε τὴ θεία σύσταση τοῦ μυστηρίου⁴.

Dogmatik, σ. 496.

2. Sess. XIV, Cap. 1,3. DH, *Enchiridion symbolorum*, 1668-1670, 1673-1675. Πρβλ. Θωμᾶ Ἀκινάτη, *Summa Theologiae* III, 84, 1 καὶ 7.

3. Πρόκειται γιὰ Προτεστάντικὲς θέσεις. Βλ. CA, Art. XII. Apol. CA, XII, XIII. *Smal. Art.* 438. *Conf. Helv. Posterior*, Cap.14 &19.

4. Sess. XIV, Cap.3. Can.6. DH, *Enchiridion symbolorum*, 1673-1675, 1706.

3. Τὰ ὀρατὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου

3.1. Ἡ ὕλη

Στὸ ἐν λόγω μυστήριον ἡ ὕλη⁵ διακρίνεται στὴν ἀπώτερη (material remota) καὶ τὴν προσεχῆ (material proxima). Ἡ ἀπώτερη ὕλη ἐγκείται σὲ ὅλες τὶς ἐξομολογούμενες ἀμαρτίες καὶ μὴ ποὺ ἔλαβαν χώρα μετὰ τὸ βάπτισμα. Ἡ προσεχῆς ὕλη ἐνσωματώνει, σύμφωνα καὶ μὲ τὴν σύνοδο τοῦ Τριδέντου, τρεῖς ἀναγκαῖες πράξεις τοῦ ἐξομολογούμενου, τὴ συντριβή, τὴν ὁμολογία τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τὴν ἱκανοποίηση⁶.

3.2. Ὁ Τύπος

Ἡ ἐκφώνηση ἀπὸ τὸν ἱερέα τῶν λόγων: «Ἐγὼ σὲ ἀπολύω ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες σου στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»⁷, διὰ ζώσης καὶ ὄχι νοερῶς, σὲ πρόσωπο ποὺ εἶναι σωματικὰ παρόν. Ἡ παράλειψη τῶν λέξεων «στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» δὲν ἀκυρώνει τὴν ἐγκυρότητα τοῦ Τύπου⁸.

4. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ μυστηρίου

α) Ἐξάλειψη ὅλων τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ἡ πραγματικὴ ἄφεσή

5. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 766-768. Σχετικὰ μὲ τὴν σχολαστικὴ διαφοροποίηση μεταξὺ Σκωτιστῶν καὶ Θωμιστῶν γιὰ τὴν ὕλη τοῦ μυστηρίου, βλ. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 48-53.

6. Sess. XIV, Can.4. DH, *Enchiridion symbolorum*, 1704.

7. Ὁ λατινικὸς τύπος συγχώρησης τῶν ἀμαρτιῶν εἶναι: «Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen».

8. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 519.

τους ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου⁹. β) Ἐξάλειψη τῆς αἰώνιας ποινῆς ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν παρουσία τῶν θανάσιμων ἁμαρτιῶν. γ) Μείωση τῆς πρόσκαιρης ποινῆς ποὺ ἐπιβάλλει ὁ ἱερέας στὸν ἐξομολογούμενο. δ) Ἐπαναχορήγηση τῶν ἀξιομισθίων ποὺ ὁ Χριστιανὸς εἶχε χάσει μὲ τὴ διάπραξη θανάσιμων ἁμαρτιῶν. ε) Λήψη τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος ποὺ τὸν καθιστᾷ πάλι εὐάρεστο στὸν Θεὸ καὶ τῆς μυστηριακῆς χάριτος ποὺ τὸν ἐνισχύει στὴν τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν καὶ στὴ διατήρηση τῆς πιστότητάς του πρὸς τὸν Θεό¹⁰.

5. Λειτουργοὶ τοῦ μυστηρίου

Λειτουργοὶ τοῦ μυστηρίου¹¹ εἶναι μόνο ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ πρεσβύτερος. Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὸν ἱερέα εἶναι νὰ ἔχει ἐξουσιοδοτηθεῖ ἀρμοδίως ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο τῆς περιοχῆς του γιὰ νὰ τελεῖ τὸ μυστήριον. Ἐξαίρεση ὑφίσταται μόνο σὲ περίπτωσι κινδύνου θανάτου, ὅπου καὶ οἱ μὴ ἐξουσιοδοτηθέντες ἱερεῖς μποροῦν νὰ χορηγήσουν ἔγκυρα καὶ θεμιτὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν στὸν ἐξομολογούμενο.

9. Ἡ ἀναβίωση τῶν ἤδη συγχωρημένων ἁμαρτιῶν δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ παρὰ τὰ ὅσα ὑποστηρίζαν ὀρισμένοι θεολόγοι τοῦ πρώιμου σχολαστικισμοῦ. Ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς συγχωροῦσε τὶς ἁμαρτίες ἀνευ ὄρων (ἀπολύτως), ἔτσι ἐπίσης παραχώρησε στὴν Ἐκκλησία του τὴ δύναμη νὰ τὶς συγχωρεῖ κατὰ τρόπο ἀπόλυτο καὶ ὀριστικό. Βλ. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 521.

10. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 121-131. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 787-791

11. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σσ. 523-524. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 131-143. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 785-787.

6. Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ μυστηρίου

Εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο, καθὼς τὸ μυστήριον συγχωρεῖ καὶ ἐξαλείφει συγγνωστὲς καὶ θανάσιμες ἁμαρτίες ποῦ διέπραξε ὁ Χριστιανὸς μετὰ τὸ βάπτισμα¹².

7. Λήπτες τοῦ μυστηρίου

Θεωροῦνται ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ Χριστιανοὶ μὲ συγγνωστὲς ἢ θανάσιμες ἁμαρτίες ποῦ ὑφίστανται μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ἡ θεμιτὴ καὶ ἔγκυρη λήψη τοῦ μυστηρίου προϋποθέτει τρεῖς βασικὲς παραμέτρους: α) Συντριβὴ ἢ λύπη γιὰ τὶς ἁμαρτίες, β) ἐξομολόγησις ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, καὶ γ) ἱκανοποίησις τῶν ἐπιβαλλόμενων πρόσκαιρων ποινῶν¹³.

8. Τὰ μέρη τοῦ μυστηρίου

Τὰ μέρη τοῦ μυστηρίου ποῦ συγκροτοῦν τὴν πληρότητά του εἶναι πέντε:

1. Ἡ ἐξέτασις: Ὁ πιστὸς ἐρευνᾷ τὴ συνειδήση του γιὰ νὰ προσδιορίσει καὶ νὰ θυμηθεῖ ὅλες τὶς ἁμαρτίες ποῦ ἔκανε

12. Μὲ τὴν παραδοχὴ ὅτι ἡ μετάνοια παράγει πάντοτε δικαίωσις πρὸ τῆς πραγματικῆς λήψεως τοῦ μυστηρίου, ὁ Πέτρος Λομβαρδὸς καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς του κατέληξαν νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ συγχώρησις ἁμαρτιῶν εἶχε μονάχα δηλωτικὴ ἀξία. Ὡστόσο, συνέχισαν νὰ ὑπερασπίζονται πὼς ἦταν ἀπαραίτητο αὐτὴ νὰ λαμβάνεται, καθὼς δημιουργοῦσε τὴ συμφιλίωσις μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ἀπέρριψε τὴ θεωρίαν τῆς δήλωσις, ἀναλύοντας λογικὰ τὴν ἔννοια τοῦ μυστηρίου στὴ μετάνοια παραλληλίζοντας τὴ συγχώρησις ἁμαρτιῶν κατὰ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας μὲ ἐκείνη τοῦ βαπτίσματος (*S.th.* III 84, 3). Βλ. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 519.

13. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 787-788.

μετὰ τὴν τελευταία ἐξομολόγηση. Ἡ ἐξέταση περιλαμβάνει λογισμούς, λόγους, ἔργα, παραλείψεις.

2. Ἡ συντριβὴ ἢ λύπη: Συνίσταται στὴν ἐσωτερικὴ λύπη καὶ τὴν ἀποστροφή μαζὶ μὲ τὴ συνειδητὴ ἀπόφαση μὴ ἐπανάληψης τῶν ἁμαρτιῶν ποὺ ὁ πιστὸς ἔκανε. Ἡ συντριβὴ διακρίνεται, ὡς πρὸς τὰ αἷτια ποὺ τὴν προκαλοῦν, σὲ δύο εἶδη: α) τὴν τέλεια καὶ β) τὴν ἀτελεῖ¹⁴.

Ταυτοχρόνως ἡ συντριβὴ διακρίνεται γιὰ τὶς ἐπιμέρους ιδιότητές της. Πρέπει νὰ εἶναι: **1)** Ἐσωτερικὴ. Ἡ μετάνοια εἶναι ἐσωτερικὴ ὅταν ἀποτελεῖ πράξη κατανόησης καὶ βούλησης. Ἀλλά, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ μέρος μυστηρίου, πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται καὶ ἐξωτερικά (π.χ. αὐτομεμψία γιὰ τὶς ἁμαρτίες). **2)** Ὑπερφυσικὴ. Εἶναι ὑπερφυσικὴ ὅταν πραγματοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ἀληθοῦς χάριτος καὶ ἡ ἁμαρτία γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς προσβολὴ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ τελικοῦ σκοποῦ ποὺ εἶναι ἡ σωτηρία. **3)** Ἄκρα ἢ ὑπέρτατη ὅταν ἐπεκτείνεται σὲ ὅλες τὶς σοβαρὲς διαπραχθεῖσες ἁμαρτίες. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγχωρεθεῖ ἓνα θανάσιμο ἁμάρτημα μεμονωμένα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα. **4)** Γενικὴ. Εἶναι μέγιστη ὡς πρὸς τὴν ἀποτίμηση ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς ἀποστρέφεται τὴν ἁμαρτία ὡς τὸ μεγαλύτερο κακὸ καὶ εἶναι διατεθειμένος νὰ ὑποφέρει ὅποιοδήποτε κακὸ παρὰ νὰ προσβάλλει ξανά τὸν Θεὸ μὲ θανάσιμο ἁμάρτημα. **5)** Ἐνεργητικὴ¹⁵.

3. Ἡ ἀπόφαση: Αὐτὴ ἀφορᾷ στὸ νὰ μὴν διαπράξει ὁ πιστὸς ἁμαρτίες στὸ ἐξῆς καὶ στὴ συνειδητὴ ἐπιλογή γιὰ τὴ

14. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σσ. 509-513. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 62-85.

15. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σ. 770.

χρήση κάθε πρόσφορου μέσου για να τις αποφύγει.

4. Ἡ ἔξομολόγηση: Περιλαμβάνει τὴν ὁμολογία καὶ τὴ φανέρωση τῶν ἁμαρτιῶν ποὺ ἔχει κάνει ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦ τοῦ μυστηρίου, ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου. Βασικὲς ιδιότητες ποὺ πρέπει νὰ διακρίνουν τὸν ἔξομολογούμενο καὶ πρέπει νὰ διακρίνονται εἶναι: α) τὸ αἴσθημα ἐνοχῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, β) τὸ ταπεινὸ φρόνημα, γ) ἡ ἀκεραιότητα, δ) ἡ εἰλικρίνεια, καὶ ε) ἡ σύνεση. Ὁ ἔξομολογούμενος φανερώνει καὶ ὁμολογεῖ στὸν ἱερέα τὶς ἁμαρτίες: **i)** κατὰ τὸ εἶδος, **ii)** κατὰ τὶς περιστάσεις καὶ **iii)** κατὰ τὸν ἀριθμὸ.

5. Ἡ ἄφεση καὶ ἡ ἱκανοποίηση

α) Ἡ ἄφεση: δίνεται στοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας. Ὁ ἱερέας μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ ἢ νὰ ἀναβάλει τὴ χορήγηση τῆς ἄφεσης σὲ ὅσους δὲν διακρίνει εἰλικρινῆ μετάνοια καὶ σταθερὴ ἀπόφαση μὴ ἐπανάληψης τῶν ἁμαρτιῶν ἢ ἄρνηση διόρθωσης τῶν κακῶν ἐπιλογῶν ἢ περιφρόνηση ἐμπράκτως ἄρθρων τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

β) Ἡ ἱκανοποίηση: εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἄφεση καὶ συνίσταται στὴν ὑπὸ τοῦ ἱερέα ἐπιβαλλόμενη ποινὴ στὸν ἔξομολογούμενο ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τὴν ἀποδεχθεῖ συνειδητὰ γιατί εἶναι ὁ τρόπος μέσῳ τοῦ ὁποῖου διορθώνεται ἢ πρὸς τὸν Θεὸ γενόμενη προσβολὴ μὲ τὶς ἁμαρτίες ποὺ διαπράχθηκαν καὶ ταυτοχρόνως ἡ ἐξάλειψη τῆς πρόσκαιρης ποινῆς ποὺ ὀφείλεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες ποὺ συγχωρέθηκαν. Ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία συνιστᾷ ταυτοχρόνως προσβολὴ τοῦ Θεοῦ ὁ πιστὸς πρέπει νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴ θεία μεγαλειότητα ἀναλόγως μὲ τὴ βαρύτητα τῶν ἁμαρτιῶν του. Κατὰ τὴ σύνοδο τοῦ Τριδέντο ἡ ἱκανοποίηση εἶναι μέρος τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας, καθὼς διὰ τοῦ μυστηρίου ἐξαλείφεται μὲν ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ

αἰώνια ποινή, ἀπομένει ὅμως ἡ πρόσκαιρη ποινή τὴν ὁποία ὁ πιστὸς ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσει γιὰ νὰ ικανοποιήσῃ τὴ θεία δικαιοσύνη¹⁶. Ὁ ἐξομολογούμενος ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ στὸ ἀκέραιο τὶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐπιβληθεῖσες ικανοποιήσεις σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες ποὺ θὰ λάβῃ.

Ἐνῶ ἡ μυστηριακὴ ἄφεση, ὡς μέρος τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας, λειτουργεῖ «ex opere operato», ἡ ἐξωμυστηριακὴ ἐπανόρθωση παράγει τὰ ἀποτελέσματά της ἀποκλειστικὰ «ex opere operantis». Γιὰ νὰ ἐπιφέρει ἡ μετάνοια ικανοποιητικὸ ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ τὴν ἄρση τῶν προσωρινῶν ποινῶν ποὺ ὀφείλονται στὴν ἁμαρτία, πρέπει νὰ πληροῦνται οἱ ἴδιες συνθήκες μὲ αὐτὲς τῆς ἐπιτέλεσης ἐνὸς ἐνάρετου ἔργου (ἐλευθερία, ἠθικὴ καλοσύνη, ὑπερφυσικότητα τῆς δράσης καὶ κατάστασις χάριτος στὴν ὁποία ἐνεργεῖ)¹⁷.

9) Οἱ λυσίποινες ἀφέσεις (Indulgentiae)

Μὲ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας σχετίζονται ἄμεσα καὶ τὰ λυσίποινα¹⁸. Ἔτσι χαρακτηρίζονται οἱ ἀφέσεις τῶν ὀφει-

16. Sess. XIV, Cap. 9. Can. 12, DH, *Enchiridion symbolorum*, 1693. 1712.

17. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 518

18. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σσ. 525-529. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 144-159. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 791-797. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ λυσίποινες ἀφέσεις ἀμφισβητήθηκαν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀπὸ τὸν Λούθηρον, ἤδη στὶς 95 θέσεις του (WA 1, 233-238), καὶ ἔκτοτε ἀποτέλεσαν πεδίο ἐντονης ἀντιπαράθεσης μεταξὺ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ σύνολο τῆς Μεταρρύθμισης. Πρβλ. A. Adam, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*. Band 2. *Mittelalter und Reformation*, Gütersloh 1968, σσ. 227-229, 230-233. R. Schwarz, *Luther. Ein Handbuch*, Göttingen 1986, σσ. 44-52. K. Algermissen, *Konfessionskunde* [8^η ἔκδ.], Pa-

λομένων πρόσκαιρων ποινῶν γιὰ τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔχουν ἤδη συγχωρεθεῖ. Βασικὸς σκοπὸς τῆς ὑπαρξῆς τους εἶναι ὅτι ἀναφέρονται ὄχι στὴν ἁμαρτία ἀλλὰ στὴ λύση τῶν πρόσκαιρων ποινῶν. Οἱ λυσίποινες ἀφέσεις, δηλαδή, δὲν συγχωροῦν ἁμαρτίες, ἀλλὰ τὶς ποινές. Μὲ τὸ μυστήριο τῆς Μετανοίας ἐξαλείφονται στοὺς μετανοημένους οἱ ἁμαρτίες καὶ οἱ αἰώνιες ποινές, ἢ πρόσκαιρη ποινὴ ὅμως γιὰ νὰ ἐξαλειφθεῖ πρέπει ἐκ μέρους τοῦ πιστοῦ νὰ ἰκανοποιηθεῖ ἢ προσβληθεῖσα δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ἡ πρόσκαιρη ποινὴ πρέπει νὰ ἐξαλειφθεῖ εἴτε στὸν κόσμον αὐτὸν εἴτε, ἐὰν ὁ πιστὸς κοιμηθεῖ καὶ δὲν προλάβει ἢ ἀμελήσει, στὸ Καθαρτήριο.

Μὲ τὰ λυσίποινα ἢ θεία ἀγαθότητα καὶ παντοδυναμία ἔρχεται ἄρωγός, ἀναπληρῶνει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία στὸ ἔργο τῆς πλήρους ἰκανοποίησης, γι' αὐτὸ χορήγησε στὴν Ἐκκλησία τὴν ἐξουσία, μὲ ὄργανο τὶς λυσίποινες ἀφέσεις, τὴ δυνατότητα νὰ συμπληρῶνει τὴ μετάνοια τῶν πιστῶν. Βασικὸ θεολογικὸ στήριγμα τῶν λυσίποινων ἀφέσεων ἀποτελεῖ ἡ θέση ὅτι χορηγοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δυνάμει τῆς ἐξουσίας της νὰ διαχειρίζεται τὸν θησαυρὸ τῶν θείων χαρίτων (thesaurus Ecclesiae) ποὺ ἔχει, λόγῳ τῶν ἄπειρων ἀξιομισθίων τοῦ Χριστοῦ, τῆς Μαρίας καὶ τῶν Ἁγίων.

Οἱ λυσίποινες ἀφέσεις διακρίνονται: **i)** Ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματά τους σὲ πλήρεις καὶ μερικές, **ii)** Ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα σὲ ζῶντες καὶ κεκοιμημένους, **iii)** Ὡς πρὸς τὴ διάρκεια σὲ μόνιμες καὶ προσωρινές, καὶ **iv)** Ὡς πρὸς τὸν τρόπο σὲ ἀτομικές καὶ τοπικές.

Χορηγοὶ τῶν λυσίποινων ἀφέσεων εἶναι ὁ Πάπας ὡς κε-

derborn 1969, σσ. 310-314.

φαλὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ καθολικὴ ἐξουσία χορήγησης σ' ὅλη τὴν Ἐκκλησία, οἱ Καρδινάλιοι μὲ χρονικὸ περιορισμὸ καὶ οἱ τοπικοὶ ἐπίσκοποι μὲ ἀκόμη μικρότερο χρονικὸ περιορισμὸ καὶ ἀπὸ τοὺς Καρδινάλιους. Ξεχωριστὴ κατηγορία ἀπὸ μόνον τοὺς ἀποτελοῦν τὰ λεγόμενα λυσίποινα τοῦ Ἰωβηλαίου.

(συνεχίζεται)

Ἡ ταπείνωση

Μαρίας - Αικατερίνης Δημητροπούλου
Μ.Α. Θεολογίας

Ἡ ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἀνεπανάληπτη, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους μέχρι καὶ τὴ σταύρωσή του, ἢ γιὰ νὰ εἶμαστε πιὸ ἀκριβεῖς, ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς γέννησής του, ἀλλὰ καὶ πιὸ πρὶν, μὲ τὴ σύλληψή του ἀπὸ τὴ Θεοτόκο (= ἐξ ἄκρας συλλήψεως), ἐπομένως μὲ τὴ σάρκωσή του (= καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο). Ταπεινώθηκε γιὰ χάρη τῆς δημιουργίας, διότι ἀγαπάει τὸ πλάσμα του περισσότερο ἀπὸ ὅτι-δήποτε ἄλλο. Καταδέχτηκε νὰ γίνεῖ δούλος πρὸς ὄφελος τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος, ὄντας Θεός, καὶ ταπεινώθηκε μέχρι θανάτου ἐπάνω στὸν Σταυρό. Ἔτσι ὁ Χριστός, ἀναλαμβάνοντας τὴ μεταπτωτικὴ κατάστασι τοῦ ἀνθρώπου, ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του, ἐξαθλιώθηκε, ἀλλὰ –καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς χριστιανικῆς πίστεως– τὸ ἔκανε παραμένοντας Θεός. Κατέβηκε στὸν Ἄδη καὶ τὸν κυρίευσε: «ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. 2, 7-8).

Στὴν Πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολὴ (2, 5-11) ἔχει ἰδιαίτερη βαρύτητα ἡ λέξι «κένωση». Ἡ λέξι «κένωση» χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ δώσει ἔμφασι στὴν ταπείνωσι τοῦ Χριστοῦ. Λαμβάνοντας ὑπόψη τὸν θεολογικὸ ὄρο «κένωση», διαπιστώνουμε ὅτι ἡ κένωση τοῦ Χριστοῦ διαδραματίζεται ἀπὸ τὴ σάρκωσή του, φτάνοντας τὸν ὑπέρτατο στόχο του, ποὺ εἶναι

ἡ λύτρωση τῆς διεφθαρμένης ἀνθρωπότητας ἀπὸ τὴν ἀμαρτία¹.

Ὁ Χριστολογικὸς ὕμνος τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Φιλιπ. 2, 5-11), ἐρμηνεύεται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν Καλβῖνο. Συγκεκριμένα, στὸν στίχο 7: «ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος», ὁ Καλβῖνος τονίζει τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Ἐπιπλέον, ἐξηγεῖ ὅτι ἡ κένωση ἢ ἀλλιῶς ἢ ταπείνωση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται μόνο στὴν ἀνθρώπινη του φύση².

Ὁ Καλβῖνος πιστεύει, ὅτι ἡ ταπείνωση εἶναι ἡ μητέρα ὅλων τῶν ἀρετῶν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ κυριότερη πηγὴ ὅλων τῶν ἀμαρτιῶν προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια. Ψάχνοντας μέσα στὴν καρδιά μας καὶ ἀνιχνεύοντας τὶς ἐνδότερες πλευρὲς τῆς ψυχῆς μας, αὐτομάτως ἐνεργοποιεῖται ἡ ταπείνωση μέσα στὴν ψυχὴ καὶ στὸ μυαλό μας. Τὰ βάσανα καὶ οἱ δοκιμασίες γιὰ κάθε πιστὸ δὲν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπὸ σχέδια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκόμη καὶ ἡ δικὴ μας ἀγανάκτηση βρίσκει τὰ ὄριά της μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ μέσῳ τῆς θείας χάριτος. Ἡ ὑπέρτατη παρηγοριὰ μᾶς δίνεται, ὅταν λαμβάνουμε τὰ βαθύτατα νοήματα τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ὁ Καλβῖνος ὑπογραμμίζει τὴ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μέσα στὶς Γραφές καὶ ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ταπείνωσης προέρχεται ἀπὸ τὴ Βίβλο, ἡ ὁποία λειτουργεῖ σὰν πυξίδα γιὰ νὰ βιώνει κανεὶς τὴ χριστιανοσύνη³.

1. *Orthodox Theological Vocabulary*, «kenosis», Editions of Cerf, Παρίσι 1985, σ. 119.

2. *Scottish Journal of Theology*, «The radical humility of Christ in the sixteenth century: Erasmus and Calvin on Philippians 2:6-7», σ. 414.

3. «Ἡ ταπείνωση σύμφωνα μὲ τὸν Καλβῖνο», *Bulletin of the Society of*

«*Humilitas dicitur ab humo*», όπως έλεγαν και οι Λατίνοι. Οι άνθρωποι είναι περαστικοί από αυτόν τον κόσμο, και είτε νωρίτερα είτε αργότερα, ο καθένας θα ξαναεπιστρέψει στο χώμα, από το οποίο πλάστηκε. Κανένας δεν ζει για πάντα και όταν καταλαβαίνεις την πραγματικότητα της κατάστασης, τότε είναι ακόμα πιο εύκολο να είσαι ταπεινός. Η γενναιοδωρία και η μεγαλοψυχία μας κατευθύνουν με φυσικό τρόπο σε πράξεις λαμπρότητας. Τότε η ταπεινοφροσύνη ενεργεί καταλυτικά καθώς η άνοδος της ψυχής ξεχνάει τη ματαιότητα της ζωής και βρίσκεται σε επικοινωνία με τον Θεό. Παρότι, όμως, η άρετή της ταπείνωσης αναστέλλει τις υπερβολικές φιλοδοξίες της ψυχής, υπάρχει και ένα δεύτερο στοιχείο που ενισχύει την ταπείνωση. Πρόκειται για τη δύναμη του σεβασμού, που ξεπερνά τα εμπόδια της περιορισμένης μας νοημοσύνης φτάνοντας τους εγγενείς στόχους⁴.

Η ταπεινοφροσύνη συνίσταται στο να διατηρεί ο άνθρωπος το συναίσθημά του και στην επίγνωση της κατωτερότητάς του μέσα σε λογικά πλαίσια. Η συνειδητοποίηση των αδυναμιών μας, φέρνει στον νου τις αμαρτίες μας, το ελάχιστο όριο των δυνατοτήτων μας και τη σπουδαιότητα ως προς το ν' αγαπάμε και να φροντίζουμε ο ένας τον άλλον. Μόλις πιστέψουμε, ότι οι συνάνθρωποί μας είναι άξιοσέβαστοι, άφου είναι πλάσματα –σάν και έμας– του Θεού, τότε προσελκύουμε τη χάρη του Θεού. Έξάλλου, πώς μπορείς ν' αγαπᾶς τον Θεό που δεν φαίνεται, ενώ αποφεύγεις ή υποτιμᾶς όσους

the History of French Protestantism (1903-2015), vol. 110 (July-August-September 1964), σσ. 175-185.

4. *Dictionary of Catholic Theology*, «Paper Lix (Part 2), Isaac-Italy, Humility», tom. 7th, Bookstore Letouzey and Ané, Παρίσι 1923, σ. 321.

βλέπεις και φαίνονται μπροστά σου; Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ στις ζωές μας φανερώνεται μέσα ἀπὸ τις ἐνέργειές του, και ἰδιαίτερως, ὅταν δὲν ὑπερηφανεύομαστε, ὅταν ζοῦμε ταπεινά και οἱ καρδιές μας χωρᾶνε τοὺς συνανθρώπους μας⁵.

Λαμβάνοντας ὑπόψη τὰ παραπάνω, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε τὰ ἴδια μέσα ἀπὸ μιὰ φιλοσοφικὴ ἄποψη, δίνοντας μεγάλη ἔμφαση στὰ λόγια τοῦ Σωκράτη: « Ἐν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα» [= Ἐνα μόνο ξέρω (σίγουρα), ὅτι δὲν ξέρω τίποτα]. Πράγματι, πρόκειται γιὰ τὴν ἔννοια τῆς ταπείνωσης ποὺ ἀναδεικνύει ἡ φιλοσοφία. Τὸ συγκεκριμένο φιλοσοφικὸ ἀπόφθεγμα προβληματίζει, γιατί σὲ κάνει πιὸ ταπεινὸ και κατευνάζει τὸν ἐγωισμό σου. Ἄν παρατηρήσουμε, κυρίως τὰ παιδιὰ, βλέπουμε ὅτι εἶναι ἀνοιχτόκαρδα και μιλᾶνε μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, χωρὶς συμπλέγματα ἀνωτερότητας και κατωτερότητας. Ὅποτε, ὁ αὐθορμητισμὸς και ἡ αὐθεντικότητα τῶν παιδιῶν φανερῶνει σοφία, ὅπου τὰ παιδιὰ ρωτᾶνε χωρὶς νὰ ντρέπονται, γιὰ ὅσα τοὺς προκαλοῦν ἐντύπωση και ἀπορία.

Γνωρίζοντας, ὅτι ὡς κτιστὰ ὄντα ἡ ἀντίληψή μας εἶναι περιορισμένη, ὅπως εἶναι περιορισμένα τὰ ταλέντα μας και τὰ χαρίσματά μας, θὰ εἴμασταν περισσότερο ταπεινοί, ἀλλὰ και χαρούμενοι γιὰ τὴ μοναδικότητα τῆς προσωπικότητάς μας, ἡ ὁποία γιὰ τὸν καθένα μας χωριστὰ εἶναι ἀνεπανάληπτη εἰς τὴν αἰωνιότητα. Γνωρίζω ὅτι σκέφτομαι μέσα σὲ περιορισμένα ὄρια, διότι δὲν μπορῶ νὰ ξεπεράσω τὴν ἀνθρώπινη φύση μου, ἄρα ἀποδέχομαι τὴν περατότητα τῆς κτιστῆς πραγματικότητας και γνωρίζω ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα τῆς

5. «Φυλάκιος Schweitzer», ΘΗΕ 11 (1967), στ. 683-684.

άνθρωπινης ύπαρξης. Μόνο, ό Ύψιστος γνωρίζει τὰ πάντα και εἶναι ό παντογνώστης και αυτό ύπάγεται μόνο στη δική του έξουσία⁶.

Άλλος φιλόσοφος, πολὺ πιό σύγχρονος, ό Βλαντιμίρ Γιανκέλεβιτς τονίζει ότι ή ταπείνωση εἶναι τὸ αντίθετο τῆς ύπερηφάνειας, και ακόμα αντίτιθεται σέ όσους ἔχουν ύπερβολική αύτοπεποίθηση. Ό Γιανκέλεβιτς συνεχίζει λέγοντας, ότι ή ταπείνωση εἶναι ζήτημα άξιοπρέπειας και μπορεῖς νά άρνηθεῖς τὸν έαυτό σου ως μιὰ ύπέρτατη θυσία για νά παραμείνεις ταπεινός. Τότε ή ταπείνωση ίσοδυναμεῖ με τὴν άλήθεια όποιασδήποτε κατάστασης, έπειδή ή ταπείνωση τοῦ έαυτοῦ μας ξεδιπλώνει τὴ δύναμη τῆς άξιοπρέπειας. Σέ δύσκολες στιγμές παραμένεις ήρεμος, χωρίς νά κρίνεις ή νά καταδικάζεις τούς συνανθρώπους σου, οἱ όποῖοι σοῦ συμπεριφέρθηκαν άδιστα και αύτὴ εἶναι ή άξία τῆς καρδιάς σου, ή άξιοπρέπεια τῆς εἰλικρινείας σου και ή ταπεινωτική σου θυσία. Αὐτὴ ή ταπείνωση άναζητᾶ τὴ συγχώρεση, τὴ διάρκεια μεταξὺ τῶν άνθρωπίνων σχέσεων και τὴ συμφιλίωση ανάμεσα στην εἰλικρίνεια, τὴν άλήθεια και τὴν πίστη⁷.

Ό Βλαντιμίρ Γιανκέλεβιτς καταλαβαίνει πόσο πολὺ εὔθραυστοι εἴμαστε και ότι τίποτα στη ζωὴ μας –άκόμα και ή ἴδια ή ύπαρξή μας– δέν εἶναι δεδομένη. Εἶναι δηλαδή όπως-όποτε σίγουρο ότι και τὴν έπόμενη ήμέρα θά εἴμαστε ζωντανοί; Κανονίζουμε τίς ζωές μας κάνοντας σχέδια, χωρίς καμία έγγύηση ότι θά ύπάρχει αύριο. Παρομοίως, ό Μποσουέ,

6. <https://iknowonethingthatiknownothing.blogspot.com/2012/05/i-know-that-i-know-nothing.html>, 9/12/2019.

7. V. Jankelevitch, *Anthology III, Text 1: Real humility and how it differs from modesty*, σ. 3.

μέ τὸν δικό του μοναδικό τρόπο, ἔχει πεῖ: «δὲν εἶμαι τίποτα, ἀπλᾶ μία φωνή, ἕνας ἤχος στὸν ἀέρα, καὶ μόνο σὲ μία στιγμή, ὅλα τὰ πράγματα καὶ ὅλα ὅσα ἔχω κάνει σκορπίζονται καὶ ἐξαφανίζονται». Παρόλα αὐτά, ὁ Γιανκέλεβιτς μιλάει γιὰ τὴν ἀγάπη, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἐνδυναμώνει τὴν ταπείνωση, τὴν κάνει πιὸ σοφὴ καὶ ἔμπιστη. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ κλειδί ποῦ κάνει τὴν ταπείνωση νὰ ἔχει διάρκεια καὶ νὰ παραμένει ἀσταμάτητη. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ κίνητρο τῆς ταπείνωσης καὶ κάνει τοὺς ἀνθρώπους χαρούμενους ποῦ βλέπουν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας κάθε πρωί, καθὼς ἐκτιμοῦν τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ ποῦ τοὺς ἐπιτρέπει ἀκόμα μία μέρα νὰ ζήσουν!

Μέρα μὲ τὴ μέρα, ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος χαιρετᾷ τὴν καινούρια μέρα ποῦ καταφθάνει τὰ ξημερώματα σκεπτόμενος, ὅτι ἐπέζησε καὶ βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ τούνελ τῆς νύκτας. Ὁ ἥλιος λάμπει πάλι καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀντιστέκεται ἡ ζωὴ στὶς δυνάμεις τοῦ θανάτου. Περνώντας μέσα ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς μεταφυσικὲς στιγμές, ὁ ἄνθρωπος πορεύεται καὶ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ὑπόσχεση γιὰ ἕνα χαρούμενο μέλλον μιᾶς ζωῆς μὲ ταπείνωση⁸.

Ἡ ἀπλότητα κάνει τὴ ζωὴ εὐκολότερη καὶ ἡ ταπείνωση ὁδηγεῖ στὴν ὑψιστὴ τιμὴ. Ὁ εἰλικρινὴς ἄνθρωπος εἶναι ἕνας ἄνθρωπος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὅταν κατηγορεῖται γιὰ κάτι, ἀποδέχεται τὸ ἔγκλημά του ἀναλαμβάνοντας τὶς εὐθύνες του, τὶς ἀδυναμίες του καὶ τὰ σφάλματά του. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλοψυχία τῆς ταπείνωσης ποῦ ἀρπάζει ἀμέσως τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ κατηγορήσει τὸν

8. Τοῦ ἰδίου, *Anthology III, Text 3: What «theological fragility» does to our relationship to time*, σσ. 4-5.

άνθρωπο που παραδέχεται τὸ σφάλμα του. Ἀντιθέτως, ἕνας ἀλαζόνας που εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὸν ἑαυτό του δὲν μπορεῖ νὰ νιώσει συμπόνια ἀπέναντι στοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, κανένας ἄλλος δὲν μετράει. Στὴν πραγματικότητα εἶναι ἐγωιστῆς καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του τέλειο. Ὅμως, αὐτὴ ἡ ὑπεροψία ἔρχεται πρὶν τὴν καταστροφή – ἀκριβῶς ὅπως ἡ καρδιά τοῦ ὑπερήφανου – προτοῦ συντριβεῖ. Ἐξαιτίας τῆς ἀσέβειάς του ἔχει τὸν ἑαυτό του σὲ μεγάλη ὑπόληψη, ξεχνώντας ὅτι ὅσα τοῦ ἀνήκουν εἶναι δῶρα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δὲν τὰ ἔχει ἀποκτήσει λόγω τῆς νοημοσύνης του. Ἐξάλλου, ἀκόμα καὶ ἡ νοημοσύνη του εἶναι δῶρο τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ (Βλ. Παρ. 18, 12-17).

Τὸ νὰ ἀντιμετωπίζουμε δυσκολίες κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς μας, ἐνῶ παραμένουμε ταπεινοὶ σὲ κάθε δυσκολία που συναντοῦμε χωρὶς νὰ κρίνουμε κανέναν, ἀποδεικνύεται στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ συμπεριφορὰ συνετὴ. Τὸ νὰ εἶσαι ὑπομονετικὸς ἀντιμετωπίζοντας τὸ μαρτύριο, γίνεται γιὰ νὰ δοκιμάσει ὁ Θεὸς τὴν πίστη σου σὲ αὐτόν (Βλ. Σοφ. Σειράχ, 2, 4-6). Ὁ ἅγιος Διονύσιος Ζακύνθου τιμᾶται, γιὰτὶ συγχώρεσε τὸν φονιὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, ἀποκαλεῖται «ὁ Ἅγιος τῆς Συγγνώμης». Ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου Διονυσίου γιὰ τὸν Θεὸ δὲν ἐπέτρεψε στὴ συνείδησή του νὰ παραδώσει στὶς ἀρχὲς τὸν φονιὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Καὶ φυσικὰ, πηγὴ τῆς συγχώρεσης εἶναι ἡ ταπείνωση, παραμένοντας ταπεινὸς στὸ ἔγκλημα που συνέβη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Διονύσιος προστάτεψε τὸν φονιὰ, τὸν κάλυψε ἀπὸ τοὺς διώκτες του καὶ ἀργότερα αὐτὸ τὸ ἔγκλημα στάθηκε ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀλλάξει ὀλοκληρωτικὰ ἡ ζωὴ τοῦ φονιᾶ καὶ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ἕναν πιστὸ ἄνθρωπο. Ἐδῶ ἀναρωτιέται κανεὶς καὶ σκέφτεται, ποιὰ θὰ ἦταν ἡ ἐξέλιξη τοῦ

φονιά εάν ό άγιος Διονύσιος δέν τόν συγχωρούσε; Τί θά συνέβαινε, εάν ό Άγιος δέν ένεργούσε μέ ταπεινότητα άπέναντι στον φονιά και μάλιστα του ίδιου του άδερφου του; Η άλήθεια είναι ότι ή συγχωρητικότητα του Άγιου άνέβλυζε μέσα από την καρδιά του και έτσι άγκάλιασε τόν φονιά του άδερφου του δείχνοντας τέλεια ταπεινώση μέσα στη σοβαρότητα του τραγικού γεγονότος. Ποιός ένεργεί μέ τόν ίδιο τρόπο σήμερα, εάν κάτι παρόμοιο συμβεί; Είναι ή άγάπη μας τόσο άληθινή άπέναντι στον Δημιουργό μας πού θά μπορούσαμε νά είμαστε ταπεινοί και ύπομονετικοί ως πρός τά έγκλήματα τών συνανθρώπων μας;⁹

Έπιπλέον, οι άνθρωποι είναι άσφαλείς μέσα στις άδυναμίες τους. Δέν ύπάρχει άψεγάδιαστος, άλλάνθαστος ή τέλειος άνθρωπος. Ξεχωριστά, ό καθένας από έμάς έχει τις δικές του άδυναμίες και άτέλειες. Τό θέμα είναι νά τά παραδεχτεί όλα αυτά και μέ τή χάρη του Θεού νά κάνει πρόοδο στη ζωή του. Ό Θεός γνωρίζει τις άδυναμίες μας, έπειδή είναι ό Δημιουργός μας. Έπιπροσθέτως, ή δύναμη του Θεού άποκαλύπτεται μέσα από τις ανθρώπινες άδυναμίες. Ίδιαιτέρως, ό άπόστολος Παύλος είναι χαρούμενος μέ τις άδυναμίες του έξαιτίας του γεγονότος, ότι ό Χριστός τόν ένδυναμώνει και τόν ένισχύει. Ό Παύλος έπίσης λέει, ότι όσο περισσότερο ύποφέρει από άσθένειες, άδικες συμπεριφορές, θλίψεις, μάστιγες και όποιοδήποτε είδος ταπεινώσης, τόσο περισσότερο δυνατός γίνεται μέ τή χάρη του Θεού (Β΄ Κορ. 12, 9-10). Είναι άλήθεια, ότι βλέπουμε μοναδικούς πίνακες ζωγραφικής ή μελωδίες

9. https://orthodoxwiki.org/Dionysius_of_Zakynthos#.22The_Saint_of_Forgiveness.22, 16/12/2019.

τραγουδιῶν πού τὰ ἔχουν ἐπιμεληθεῖ ἄτομα πού ἔχουν κά-
ποιο εἶδος ἀναπηρίας. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δέχονται τὶς ἐνέρ-
γειες τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ καὶ δημιουργοῦν ἀριστουργήματα
μέσα ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες τους.

Τὸ ἦθος τοῦ ταπεινοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ εἶναι παρεξη-
γήσιμο στὴν ἐποχὴ πού ζοῦμε. Τὸ ἦθος τῆς ταπείνωσης εἶναι
ἐντελῶς ἀντίθετο ἀπὸ τὸ ἦθος πού προέρχεται ἀπὸ τὰ τεχνο-
λογικὰ ἐπιτεύγματα. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἐφεύρει τόσο ἐκ-
πληκτικὰ μηχανήματα, ὥστε πιστεύουν μόνο στοὺς ἑαυτοὺς
τους καὶ στὴ δύναμη τῶν ιδεῶν πού γεννάει τὸ μυαλό τους καὶ
γενικότερα στὴν ἰδιοφυία τους. Ἄραγε, ἀναρωτιέται κανεὶς,
μὲ ποιὸν τρόπο σκέφτονται καὶ συλλαμβάνουν ιδέες γιὰ τὰ
τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματά τους; Ἴσως καὶ νὰ θεοποιοῦν τὸν
ἑαυτό τους, διότι ἔχουν ξεχάσει τόσο τὴν κτιστότητά τους,
ὅσο καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση τους. Μήπως ἔχουμε ἀντικα-
ταστήσει τὸν Θεὸ μὲ τὴ γνώση; Ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειάς
μας, καυχιόμαστε γιὰ τὴν ἐξυπνάδα μας καὶ λατρεύουμε τοὺς
ἑαυτοὺς μας περισσότερο ἀπὸ ποτέ, ἀγνοώντας ὅτι ἡ ὑπαρξὴ
μας, μᾶς ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὸν Θεό¹⁰.

Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος λέει ὅτι μέσα στὴ δημιουργία «δὲν
ὑπάρχει τίποτα πού νὰ ἔχει σχέση μὲ τὴν Ἁγία Τριάδα ἐκτὸς
ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ δημιουργία προῆλθε ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριά-
δα» («*nihilique in ea esse quod ad Trinitatem pertineat, nisi quod
Trinitas condidit*»). Ἡ ἀπόσταση μὲ τὸν Θεὸ βρίσκεται στὴ
φύση καὶ ὄχι στὸν τόπο. Ὅποτε, συνειδητοποιώντας ὅτι ἡ δη-
μιουργία προῆλθε «ἀπὸ τὸ τίποτα» («*ex nihilo*»), πῶς γίνεται ἡ

10. V. Jankelevitch, *Anthology III, Text 2: Why the modernity resists in the
humility*, σ. 3.

άνθρωπότητα να είναι τόσο άσεβής, αγνοώντας τον Δημιουργό της και έξυμνώντας τον ανθρώπινο νοῦ; Στήν πραγματικότητα τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τόσες πολλές ἀτέλειες καὶ τόση περιορισμένη εὐφυΐα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξυμνεῖται γιὰ καμία πρόοδο. Ἔτσι καὶ ἀλλιῶς, ἡ ἔλλειψη τῆς ταπείνωσης εἶναι σημεῖο τῶν καιρῶν. Ἡ ἐπιλογὴ βρῖσκεται στὴν ἐλεύθερη βούληση τοῦ κάθε ἀνθρώπου¹¹.

Ἐπίλογος

Οἱ μεγάλες προσδοκίες στὴ ζωὴ μας, νὰ ὀνειρευόμαστε μιὰ ὑπέροχη καριέρα, νὰ κερδίζουμε πολλὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχουμε μιὰ πετυχημένη προσωπικὴ ζωὴ, ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔχουμε μάθει νὰ ἐκτιμᾶμε αὐτὸ ποὺ ἤδη ἔχουμε καὶ ζοῦμε, γιὰτὶ πιστεύουμε ὅτι ἡ εὐτυχία θὰ ἔρθει μέσα ἀπὸ ἓνα συγκεκριμένο τρόπο ζωῆς. Πιθανότατα, ξεχνᾶμε πόσοι πολλοὶ πλούσιοι καὶ διάσημοι ἀνθρώποι – ποὺ ἴσως θὰ θέλαμε νὰ βρισκόμαστε στὴ θέση τους – ἔχουν καὶ αὐτοὶ πολλὰ προβλήματα καὶ δυσκολίες στὴ ζωὴ τους. Ἐπιπλέον, τὶς περισσότερες φορές, τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης καὶ κοινωνικῆς δικτύωσης παγκοσμίως προβάλλουν τὴ λάθος ἐντύπωση ὡς πρὸς τὸ νὰ ζεῖς μιὰ εὐτυχισμένη ζωὴ. Τὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα κατακλύζονται ἀπὸ διάσημους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ὑπερηφανεύονται γιὰ τὰ ἐπιτεύγματά τους, ὑπονοώντας, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς μιμηθοῦμε.

Δυστυχῶς, μπορεῖ καὶ νὰ θεωρεῖσαι δυστυχῆς, ἐὰν εἶσαι

11. Γ. Φλωρόφσκυ, *Creation and Redemption*, vol. 3 in the *Collected Works of Georges Florovsky*, Nordland Publishing Company Belmont, Μασαχουσέτη 1976, σ. 46.

ταπεινὸς ἄνθρωπος. Ἐπιδεικνύοντας τὰ ἀκριβὰ πράγματα πὺ ἀγοράζεις ἢ τὸ νὰ μιᾶς μὲ ἔπαρση σὲ ἄλλους ἀνθρώπους θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἡ κατάλληλη συμπεριφορὰ στὸν σημερινὸ πολιτισμένον κόσμον. Συνήθως, σὲ στιγμὲς ἀπόγνωσης, ὅταν εἶσαι ἐγκαταλελειμμένος ἀπὸ τὸν κόσμον πὺ ἔξαρτᾶσαι καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σὲ βοηθήσει, τότε θυμᾶσαι τὸν Θεό. Ὅλοι σὲ ἔχουν ἐγκαταλείψει, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν ζήτησες καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ λύση, ἡ ἐπικοινωνία σου μὲ τὸν Θεό. Ἡ ἐμπιστοσύνη σου καὶ ἡ πίστη σου σὲ ἐκείνον ποτὲ δὲν θὰ σὲ προδώσει. Ὅποιαδήποτε ἄλλη λύση εἶναι αὐταπάτη πὺ σὲ ὀδηγεῖ στὴν πλάνη.

Τὸ νὰ εἶσαι ταπεινὸς σημαίνει, ὅτι ἔχεις κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ Λόγον. Ὁ Λόγος συνάδει μὲ τὴ λογικὴ, τὸ κατανοητὸ καὶ τὸ λογικὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖο βγαίνει νόημα. Συνεπῶς, ἕνας συνειδητὸς ἄνθρωπος πὺ συμπεριφέρεται λογικὰ συνδέεται μὲ τὸν Λόγον.

Κλείνοντας, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐκεῖνοι πὺ συμπεριφέρονται μὲ ταπείνωση ἐνεργοποιοῦνται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὸν Θεό, διότι τὸ μυαλό τους καὶ ἡ ψυχὴ τους γυρεύουν τὴ λογικὴ κατεύθυνση, τὸ λογικὸ, τὸν Λόγον. Συνεπῶς, μεταμορφώνονται σὲ καινούργιους ἀνθρώπους μὲσω τῆς ταπείνωσης.

Οἱ χριστιανικὲς ἀρετὲς καὶ τὸ ἦθος τῶν ἱερέων ὡς παράδειγμα χριστιανικοῦ κηρύγματος

Δρος Ἰωάννη Μπέκου

Διδάσκοντας στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου
καὶ στὸ Πανεπιστήμιο Κύπρου

Εἰσαγωγή

Ὁ τίτλος τοῦ κειμένου ποὺ ἀκολουθεῖ συνοψίζει μὲ μία πρόταση τὴ χριστιανικὴ βεβαιότητα ὅτι τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα δὲν ἀποτελεῖ προσωπικὴ ὑπόθεση, δὲν ἀποτελεῖ ζήτημα προσωπικῆς ἐπιλογῆς καὶ ἄρα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸν ρόλο του ὡς κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ ἦθος του θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ χριστιανικὸ ἦθος καθὼς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένος μὲ τὸ λειτούργημά του ἔτσι ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐκπληρῶνει τὸ ἔργο του ποὺ εἶναι ἡ συμβολὴ στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

Σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους χώρους τῆς πραγματικότητας ἰσχύουν τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα. Σύμφωνα μὲ τὶς ιδέες ποὺ κυριαρχοῦν στὸν κόσμο, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ ζεῖ μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐκεῖνος θέλει κάνοντας προσωπικὲς ἐπιλογές συμπεριφορᾶς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ρόλο ἢ τὴν εὐθύνη ποὺ ἔχει ἀναλάβει στὸν ἐπαγγελματικὸ ἢ κοινωνικὸ του βίο. Ἔτσι, ὁ θεολόγος καθηγητῆς στὴν ἐκπαίδευση δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι πιστὸς Χριστιανός, ἀρκεῖ νὰ ἀκολουθεῖ σύγχρονες παιδαγωγικὲς μεθόδους, νὰ ἀνταποκρίνεται

στοὺς στόχους τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος καὶ γενικὰ νὰ κάνει, ὅπως λέμε, καλὰ τὴ δουλειά του. Ὁ γιατρός, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ θεραπεύει τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, δὲν χρειάζεται νὰ πιστεύει στὴν ἀξία τῆς οἰκογένειας, τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ στὴν προτεραιότητα τῆς ζωῆς σὲ σχέση μὲ τὸν θάνατο σὲ κάθε περίπτωση, καθὼς ἀρκεῖ νὰ ἀσκεῖ μὲ ἐπιτυχημένο τρόπο τὸ ἐπάγγελμά του, ἀκολουθώντας διαδικασίες καὶ πρωτόκολλα, κάνοντας ὀρθές διαγνώσεις τῶν ἀσθενειῶν καὶ ἔχοντας ἐπιτυχημένες παρεμβάσεις στὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ἀκόμα καὶ ὅταν αὐτὲς ἀφοροῦν τὴν εὐθανασία ἢ τὴ διακοπὴ τῆς κύησης. Κάτι ἀντίστοιχο ἰσχύει καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἀναλαμβάνουν ρόλους μὲ σκοπὸ τὴν εὐημερία καὶ τὴν πρόοδο τῶν λαῶν, καθὼς ὑπάρχει ἡ βεβαιότητα ὅτι ἓνας, γιὰ παράδειγμα, πολιτικὸς μπορεῖ νὰ θεωρεῖται ἐπιτυχημένος ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς πεποιθήσεις του, τὶς ἀρχές του καὶ τὸν καθημερινό του βίο.

Αὐτὸ εἶναι τὸ κοσμικὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦμε καὶ ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἐπηρεαζόμαστε ἀπὸ αὐτό. Ἀλλὰ ζώντας μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἓνα τέτοιο ἐνδεχόμενο θὰ πρέπει νὰ προσπαθοῦμε νὰ μὴ συμβαίνει στὴ ζωὴ μας, ὥστε ἡ ἐπιλογὴ νὰ εἶναι κανεὶς Χριστιανὸς καὶ μάλιστα κληρικὸς νὰ εἶναι μιὰ ἐπιλογὴ ὀρατὴ κάθε στιγμή στὶς ζωές μας, στὸ ἦθος μας, εἴτε ἐπιτελοῦμε τὸν ρόλο ἢ τὸ λειτούργημα ποὺ ἔχουμε ἀναλάβει, εἴτε ζοῦμε τὴν καθημερινότητά μας. Τότε εἶναι ποὺ ἡ καθημερινὴ ζωὴ, ἢ προσωπικὴ ζωὴ, ὅπως λέγεται σήμερα, γίνεται μὲ τὸν τρόπο τῆς χριστιανικῆς κήρυξης. Αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ προσπαθήσουμε νὰ δείξουμε στὴ συνέχεια σὲ σχέση μὲ τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα.

Τὸ ἦθος καὶ οἱ ἀρετές

Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ἱερωσύνη ἀποτελεῖ τὸ ὑψιστὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖο θὰ πρέπει νὰ καταλαμβάνουν οἱ ἐκλεκτοί, οἱ ἄριστοι μεταξὺ τῶν πιστῶν. Μάλιστα, ἡ ἀπόσταση τῶν ποιμένων ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, στὴν ἀρετὴ, θὰ πρέπει νὰ εἶναι τόσο μεγάλη ὅσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόσταση μεταξὺ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλογων ζῶων, καὶ ἀκόμα μεγαλύτερη. Καὶ αὐτὸ γιατί ὡς ποιμένας τοῦ λογικοῦ ποιμνίου ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει πολλοὺς καὶ σοβαροὺς κινδύνους ἀγωνιζόμενος ἐναντία στὶς πνευματικὲς ἀρχές καὶ ἐξουσίες τοῦ κόσμου (Ἐφ. 6, 12), πειθοντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία¹. Τὸ ἔργο τοῦ ἱερέα εἶναι μιὰ πολὺ σοβαρὴ ὑπόθεση, ἡ πιὸ σοβαρὴ ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει, καὶ τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα, οἱ ἀρετές του δηλαδή, παίζουν ἀποφασιστικὸ ρόλο. Ἄς δοῦμε γιατί.

Ἡ ἀρετὴ ὡς ὄλον, ἀλλὰ καὶ ἡ καθεμίᾳ ἀρετῇ ξεχωριστὰ εἶναι οὐσιώδεις ἐνέργειες καὶ ἔργα τοῦ Θεοῦ χωρὶς ἀρχή. Ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπο καὶ μὲ τὶς ἐνέργειές του μεταδίδει τὶς ἀρετές καὶ καθιστᾷ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους μετόχους τῶν ἀρετῶν κατὰ ἓνα φυσικὸ καὶ κτιστὸ τρόπο. Ὅπως στὸν Χριστὸ ὑπάρχει ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη σοφία καὶ γνώση, ἔτσι καὶ σὲ κάθε ἄνθρωπο ἔχουν δοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ οἱ ἀρετές καί, ὅπως σημειώνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, ἀποτελοῦν τὰ «ἀπηχήματα», τὴν ἠχώ κατὰ κάποιον τρόπο τῶν ἀρετῶν τοῦ Θεοῦ ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν του. Αὐτὲς οἱ ἀρετές ἀποκτοῦν νόημα μόλις ἀσκηθοῦν κατὰ πῶς θέλει ὁ Θεὸς ὥστε κανεὶς μὲ τὴν πρόοδο στὴν ἀσκήση τους νὰ φθά-

1. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Περὶ Ἱερωσύνης, Λόγος Β', PG, 48, 633.

σει καὶ νὰ γίνεи ἔνθεος². Ἐνα παράδειγμα αὐτῆς τῆς πορείας γιὰ τοὺς πιστοὺς καλεῖται νὰ γίνεи ὁ ἱερέας μὲ τὴν καλλιέργεια τοῦ χριστιανικοῦ ἦθους τῶν ἀρετῶν. Τρία χαρακτηριστικὰ διακρίνουν, καταρχήν, τὸ χριστιανικὸ ἦθος τῶν ἀρετῶν ἀπὸ κάθε ἄλλη ἔννοια γιὰ τὴν ἀρετή.

Πρῶτον, ὅσο περισσότερο ἀσκοῦνται οἱ ἀρετές, τόσο περισσότερο αὐξάνουν. Σὲ ἀντίθεση, δηλαδή μὲ τὸ τί ἰσχύει μὲ τὰ χρήματα καὶ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ὅπου ὅσο περισσότερο χρησιμοποιοῦνται, τόσο περισσότερο μειώνονται καὶ φθείρονται, οἱ ἀρετές αὐξάνουν σὲ ἔνταση καὶ βᾶθος κάθε φορά πὺ κανεῖς τις ἀσκεῖ³. Δεύτερον, ἡ ἀσκησι τῶν ἀρετῶν σημαίνει πράξεις, ἔργα καὶ ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο στὰ λόγια τοῦ Κυρίου «οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Μθ. 5, 15). Τὰ ἔργα τοῦ ἱερέα εἶναι οἱ ἀρετές του, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οἱ διδασκόμενοι, οἱ πιστοί, αὐτὸν προσέχουν καὶ τις ἀρετές του, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ ὅπως καὶ αὐτοὶ μὲ λαχτάρα καὶ ἀγάπη τὴν ἐξουσία, τὴν τιμὴ καὶ τὸν πλοῦτο, ὅτι δὲν φοβᾶται τὸ ἴδιο μὲ αὐτοὺς τὴ φτώχεια καὶ δὲν ἀνατριχιάζει σὰν καὶ αὐτοὺς στὸ ἄκουσμα καὶ μόνο τοῦ θανάτου, ὅτι δὲν ἀγανακτεῖ ὅπως αὐτοὶ μὲ τὴν ἀσθένεια καὶ ὅτι δὲν σκοτώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους γύρω του ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ χρήμα καὶ τὸ κунήγι τῶν εὐκαιριῶν⁴. Οἱ πιστοὶ περιμένουν νὰ δοῦν ἀπὸ

2. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα, *Περὶ θείων ἐνεργειῶν*, 40-41, ἐπιμ. Π. Χρήστου, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 125-127.

3. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ Ἱερωσύνης, Λόγος Α'*, PG, 48, 630.

4. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἑπόμνημα εἰς τὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον*, Ὁμιλία I, PG 62, 551.

τοὺς ἱερεῖς τους πῶς εἶναι νὰ ζεῖ κανεὶς τὸ οὐράνιο πολίτευμα στὴ γῆ ὅταν ὅλα γύρω τους θὰ ἀρνοῦνται τὸν Θεό. Καὶ τρίτον, ἡ ἄσκηση τῶν ἀρετῶν περιλαμβάνει ὅλες τὶς ἀρετές, καθὼς καμία ἀρετὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ ἥθος τοῦ ἱερέα ὥστε νὰ εἶναι «ἀνεπίληπτος» (Α΄ Τιμ. 3, 2), «ἄμεμπτος», δηλαδή νὰ τὸν χαρακτηρίζει κάθε ἀρετὴ. Σὲ ἀντιθετὴ περίπτωση οἱ ἁμαρτίες του θὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ ἱερατικὸ ἔργο καὶ τότε θὰ εἶναι περισσότερο ταιριαστὸ νὰ ἄρχεται ἀντὶ νὰ ἄρχει, νὰ καθοδηγεῖται ἀντὶ νὰ καθοδηγεῖ⁵.

Ἄλλὰ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ περιγραφεῖ τὸ ἥθος τῶν ἀρετῶν κατὰ ἓναν ἀντιπροσωπευτικὸ τρόπο;

Ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης

Πρώτη καὶ κορυφαία ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ εἰκόνα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ χαρακτήρας τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τὸ γνῶρισμα τῶν Ἀποστόλων, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Καὶ ὁ ἱερέας εἶναι ἓνας ἐκλεκτὸς μαθητὴς τοῦ Κυρίου ποὺ φλέγεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Αὐτὴ τὴν ἀγάπη μαρτυρεῖ ἡ φράση τοῦ Χριστοῦ στὸν Πέτρο «εἰ φιλεῖς με, ποιῶμαινε τὰ πρόβατά μου». Μὲ τὸν διάλογο τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν Πέτρο αὐτὸ ποὺ ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ μάθουμε εἶναι πόσο πολὺ ἀγαπᾷ τὴν Ἐκκλησία ὥστε νὰ δείξουμε καὶ ἐμεῖς τὴν ἀνάλογη ἀγάπη πρὸς αὐτήν. Ἄν ἔτσι ἀγαπάει κανεὶς τὸν Θεό, τότε αὐτὴ ἡ ἀγάπη δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ στραφεῖ καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Κύριος ἔγινε ἄνθρωπος, ἔπαθε καὶ ἔχυσε τὸ αἷμα του πάνω στὸν Σταυρό. Μάλιστα, ἂν κανεὶς ἀγαπᾷ τὸν Θεό, τότε αὐτὸ ποὺ κυρίως κάνει εἶναι

5. Ὁ.π., 547.

νὰ ἀγαπάει καὶ νὰ φροντίζει ποιμαίνοντας τοὺς πιστοὺς καὶ μάλιστα μὲ τέτοια διάθεση ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι δίνει λιγότερη σημασία στὴ νηστεία καὶ τὴν ἀσκησι⁶. Χωρὶς τὴν ἀγάπη, ὅλα τὰ ἄλλα χαρίσματα δὲν ὠφελοῦν σὲ τίποτα γιατί ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴν τέλεια τήρηση καὶ ἐκπλήρωση τοῦ νόμου (Ρωμ. 13, 10)⁷. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ σὺν ἀπὸ ἀντανάκλαση στρέφεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Μπορεῖ νὰ εἴμαστε μαθημένοι ἢ ἀγάπη πού ἐπιδεικνύουμε νὰ στρέφεται μόνο πρὸς ὀρισμένα πρόσωπα τῆς ἐπιλογῆς μας, ἀλλὰ στὴν περίπτωση τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης αὐτὸ δὲν ἰσχύει. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ἔχει αὐτὴ τὴ μυστικὴ ιδιότητα νὰ στρέφεται ἀδιακρίτως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γύρω μας, γκρεμίζοντας, ἔτσι, καὶ κάθε τεῖχος πού μὲ εὐθύνη, καὶ δική μας, χτίζεται ἀναμεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἄν κανεὶς ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ, τότε τὸ καλύτερο πού ἔχει νὰ κάνει εἶναι νὰ ποιμαίνει τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀγάπη πού θὰ πρέπει νὰ δείχνει κανεὶς πρὸς ὅλους τοὺς Χριστιανούς θὰ πρέπει νὰ εἶναι πιὸ θερμὴ, πιὸ δυνατὴ καὶ πιὸ τρυφερὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς μητέρας πρὸς τὰ τέκνα. Ὁ ἱερέας εἶναι ὁ κήρυκας τῶν πνευματικῶν σχέσεων πού καλλιεργεῖ ἢ Ἐκκλησία ὡς μία πνευματικὴ οἰκογένεια. Ὁ ἱερέας ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰωάννη πού ὑπάκουσαν στὸν λόγο τοῦ Κυρίου: « Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητῆς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια» (Ἰω. 19, 26-27). Ἡ Παναγία ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸ τῆς καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη τὴν

6. Περὶ Ἱερωσύνης, Λόγος Α', 631-633.

7. Περὶ Ἱερωσύνης, Λόγος Β', 637.

καθιστᾶ ἱκανὴ νὰ γίνῃ Μητέρα ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀγαπᾷ τὸν Χριστὸ καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη τὸν «σπρώχνει», θὰ λέγαμε, νὰ ἀποκτήσῃ μία πνευματικὴ μητέρα καὶ νὰ συμβάλλῃ στὴ συγκρότησιν μιᾶς νέας, πνευματικῆς αὐτῆ τῆ φορά, οἰκογένειας. Μιμούμενος ὁ ἱερέας τὴν Παναγία καὶ τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, δείχνει τὴ μετάβαση ἀπὸ μία οἰκογένεια μὲ δεσμοὺς αἵματος, σὲ μία οἰκογένεια ποὺ τὴ χαρακτηρίζουν οἱ πνευματικοὶ δεσμοί. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅταν περισσεύῃ ἡ ἀγάπη μέσα στὴν οἰκογένεια, αὐτὴ ἡ ἀγάπη μεταβάλλεται σὲ ἀγάπη πρὸς τοὺς πιστοὺς καὶ στὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου. Οἱ ἀναφορὲς τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὸν Τιμόθεο γιὰ τὴ σημασία τῆς πετυχημένης διακυβέρνησης τῆς οἰκογένειας μὲ ἀναφορὲς στὶς συζύγους, τὴν πίστη καὶ τὴ σεμνότητα τῶν παιδιῶν, δείχνουν τὴ σημασία τῆς κατάστασης στὴν οἰκογένεια γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Ἐνας πνευματικὸς ἡγέτης δὲν μπορεῖ νὰ τὰ καταφέρει στὶς εὐθύνες του στὴν Ἐκκλησία, ἂν πρῶτα δὲν μπορέσει νὰ κυβερνήσῃ καλὰ τὸ σπίτι του⁸ γιατί ἔτσι χάνει τὴν εὐκαιρία νὰ δείξῃ στοὺς πιστοὺς τὴν πορεία ποὺ ὀδηγεῖ στὸν Θεὸ μὲ τὸν τρόπο ποὺ αὐτοὶ καταλαβαίνουν. Κάθε φορά ποὺ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης θὰ εἶναι ὁρατὴ στὴ ζωὴ τοῦ ἱερέα,

8. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ἑπόμνημα εἰς τὴν Α΄ Πρὸς Τιμόθεον, Ὁμιλία ΙΑ, PG, 62, 553-554. Ὁ ἀπ. Παῦλος στὴν Α΄ Πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ ἀναφέρεται μόνον στοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς διακόνους, παρακάμπτοντας τοὺς πρεσβυτέρους. Ἡ ἐξήγησις ποὺ δίνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἶναι ὅτι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ ἐπισκόπων καὶ ἱερέων δὲν εἶναι μεγάλη καθὼς καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶναι ταχμένοι γιὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὴν προστασία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ἡ ἀναφορὰ ἐνὸς παρόμοιου λόγου καὶ πρὸς τοὺς διακόνους, μᾶς βεβαιώνει ὅτι τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα καὶ γιὰ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης εἶναι, κατὰ κάποιον τρόπο, ἕνα καὶ τὸ αὐτό.

οἱ πιστοὶ θὰ κατανοοῦν ὅτι οἱ γονεῖς τους καὶ ἡ ἀγάπη τους εἶναι οἱ αἰτίες τῆς ἐπίγειας ζωῆς τους ἐνῶ οἱ ἱερεῖς εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς γεννοῦν στὴ μέλλουσα, τὴν αἰώνια καὶ ἀληθινὴ ζωὴ. Κατανοώντας αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη –γιατὶ γιὰ ἐξέλιξη πρόκειται ὅταν κανεὶς ἀντιλαμβάνεται στὸν κόσμον αὐτὸ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἐπίγεια στὴν ἀληθινὴ ζωὴ– οἱ πιστοὶ ἀρχίζουν καὶ βλέπουν ὅτι γιὰ τὸ χριστιανικὸ ἦθος αὐτὸ ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει εἶναι τὰ «πνευματικὰ» καὶ ὄχι τὰ «ὕλικά», τὰ οὐράνια καὶ ὄχι τὰ ἐπίγεια.

Τὸ ἦθος τῆς ἀγάπης ποὺ θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρίζει τὸν ἱερέα ἔχει ἀντίκτυπο οὐσιαστικὸ καὶ στὶς μεταξὺ τῶν ἱερέων σχέσεις. Ὁ Χριστὸς νοθετώντας τοὺς μαθητὲς του τόνισε μὲ ἀπόλυτο τρόπο ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα ἐκείνων ποὺ εἶναι μαθητὲς του εἶναι ἡ μεταξὺ τους ἀγάπη («ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις», Ἰω. 13, 35). Ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν μαθητῶν, τῶν ἱερέων στὴν περίπτωσιν τοῦ θέματός μας, ἀποτελεῖ τὴ μόνη καὶ πειστικὴ μαρτυρία ὅτι εἶναι μαθητὲς τοῦ Κυρίου, δηλαδή, ἄξιοι συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἡ περίπτωσιν τῆς σχέσης τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου. Ἦταν καρδιακοὶ φίλοι, ἀλλὰ βρέθηκαν σὲ μιὰ ἐντονη ἀντιπαράθεσιν ὅταν ὁ Χρυσόστομος «ἔσπρωξε», κατὰ κάποιον τρόπο, τὸν Βασίλειον νὰ ἀποδεχθεῖ νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος, ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ Χρυσόστομος, σὲ παρόμοια ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ, ἐπέδειξε διστακτικότητά. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὁ Βασίλειος νὰ κατηγορήσῃ τὸν Χρυσόστομον γιὰ ἀπάτη καὶ ὑπουλὴ συμπεριφορά. Σὲ ἕναν ἐντονον διάλογον μεταξὺ τους, ὅπως τὸν περιγράφει ὁ Χρυσόστομος, περισσεύει, καὶ εἶναι ἐντυπωσιακὸ, ἕνα κλῆμα

ἀγάπης ἐν μέσῳ τῆς ἀντιπαράθεσής τους. Ὁ Βασίλειος κατηγορεῖ τὸν Χρυσόστομο γιὰ ἀπάτη ταπεινώνοντας τὸν ἑαυτό του καὶ ἐξυψώνοντας τὸν φίλο του καὶ ὁ Χρυσόστομος ἀπαντᾷ στὶς κατηγορίες τοῦ Βασιλείου τονίζοντας μὲ θαυμασμὸ τὰ χαρίσματα τοῦ Βασιλείου⁹. Ὅταν ὑπάρχει ἀγάπη ἀναμεταξύ τῶν ἱερέων καὶ γενικότερα τῶν πιστῶν, τότε ἀκόμα καὶ οἱ ἀντιπαραθέσεις ἔχουν πνευματικὸ περιεχόμενον καὶ παράγουν πνευματικὴ ὠφέλεια.

Ἡ ἀρετὴ τῆς ταπεινώσεως

Ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης ἀνοίγει τὸν δρόμον γιὰ μίαν ἄλλην σπουδαία ἀρετὴν, αὐτὴ τῆς ταπεινώσεως. Λέει ὁ Κύριος, «μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶος εἰμί καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Μθ. 11, 29). Τὸ ταπεινὸ ἦθος τοῦ ἱερέα ἀποτελεῖ σπουδαῖο κήρυγμα γιὰ τοὺς πιστοὺς μέσα σὲ ἕναν κόσμον ποὺ θεωρεῖ τὸν ἐγωισμόν προτέρημα καὶ τὴν ταπεινώσιν ἐλάττωμα. Ὑπόδειγμα ταπεινώσεως γιὰ ἐμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποὺ ὡς ἀναμάρτητος καὶ Θεὸς δέχθηκε ἀδιαμαρτύρητα ἀκραῖες καὶ προσβλητικὰ συμπεριφορὰς καὶ πέθανε ἕναν ἀτιμωτικὸ θάνατον –εἶναι προφανὲς ὅτι καμία ἀπὸ τὶς προσβολὰς ποὺ ἐμεῖς μπορούμε νὰ δεχθῶμε δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὶς προσβολὰς ποὺ ὑπέστη ὁ Κύριος. Ἄν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀποδείχθηκε ταπεινός, τότε γιὰ ἐμᾶς, καὶ εἰδικότερα γιὰ τοὺς ἱερεῖς, δὲν ὑπάρχει καμία δικαιολογία νὰ εἶναι κανεὶς ὑπερήφανος καὶ ἐγωιστής. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ κλίμα τῶν ἡμερῶν μας εἶναι ἕνα κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μαθαίνει ὄλον καὶ περισσότερο νὰ εἶναι ὁ ἑαυτὸς του καὶ ὅχι ὁ ἑαυτὸς του νὰ

9. Περὶ Ἱερωσύνης, Λόγος Β', 636-638.

μοιάζει στὸν Θεό. Ξεχνᾶμε ὅτι οἱ ἐκτιμήσεις καὶ οἱ κρίσεις κάποιου ποὺ ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ τὸν ἐγωισμό δὲν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπὸ μία προσωπικὴ ματιὰ καὶ δὲν ταυτίζονται οἱ κρίσεις του μὲ τὴ θεϊκὴ ματιὰ, ἐκτὸς καὶ ἂν τὸ ἦθος του ἀρχίσει νὰ συνδέεται μὲ τὴν ταπείνωση. Χωρὶς τὴν ἀρετὴ τῆς ταπείνωσης, ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ γίνεῖ τὸ κεντρικὸ σημεῖο ἀναφορᾶς. Ὁ ἑαυτὸς γίνεται ἡ ἀποκλειστικὴ πηγὴ γνώσης, κατανόησης καὶ κρίσης καὶ ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ πειθαρχήσῃ σὲ ἄλλους ἢ νὰ συνεργαστεῖ μὲ ὄσους ἀγνοοῦν τὴν ἀξία ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει. Σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὁ ἱερός Χρυσόστομος: Ὁ ἱερέας ποὺ δὲν ἔχει ταπείνωση φθονεῖ καὶ διαβάλλει συνεχῶς τοὺς ἀνωτέρους του, τρίβει τὰ χέρια του ἀπὸ χαρὰ ὅταν ὁ συλλειτουργὸς του πέσει σὲ κάποιο σφάλμα, πικραίνεται ὅταν ἐκεῖνος προοδεύει στὴν πνευματικὴ ζωὴ. Πιστεύει ὅτι, ἡ προκοπὴ τοῦ συλλειτουργοῦ τὸν μειώνει, καὶ ἡ πτώση του τὸν ἐξυψώνει. Ὁ ἐγωισμὸς ἀντιστρέφει τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ διασαλεύει τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων. Χωρὶς ταπείνωση ὁ ἱερέας, ἀντὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὸ καλὸ τῶν πιστῶν, ἐργάζεται γιὰ νὰ ἀποσπᾶ ἐπαίνους καὶ νὰ ἱκανοποιεῖ τὸν ἐγωισμό του. Σὲ αὐτὴ τὴν προσπάθεια, τὸ ἐνδιαφέρον του μετακινεῖται, ἀπὸ τὴ φροντίδα γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς, στὴ φροντίδα ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ ἀντλήσῃ τὸ κῦρος ποὺ νιώθει νὰ ἔχει ἀνάγκη.

Ἀντίθετα, μὲ τὴν ἀσκηση στὴν ταπείνωση, ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ποὺ ποτὲ δὲν σταμάτησε νὰ προνοεῖ γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, παίρνει τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀρμόζει στὴν ψυχὴ τοῦ ἱερέα. Καὶ τότε ὁ ἱερέας μὲ τὸ ἦθος του γίνεται παράδειγμα χριστιανικοῦ ἠθους. Λυπᾶται μὲ τὶς πτώσεις τῶν συλλειτουργ-

γῶν του καὶ χαίρεται μὲ τὴν πρόοδό τους. Τὸ ἀποκλειστικό του ἐνδιαφέρον εἶναι ἡ ὠφέλεια τῶν πιστῶν καὶ οἱ κρίσεις του σκοποῦ ἔχουν νὰ μοιάσουν στὴν κρίση τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτός του. Γίνεται ἔτσι παράδειγμα ὑποταγῆς, πειθαρχίας καὶ συνεργασίας μὲ ὄλους. Ἐνα τέτοιο παράδειγμα μαθαίνει τοὺς πιστοὺς πῶς καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους θὰ πρέπει νὰ συμπεριφέρονται μὲ ταπείνωση στοὺς ἀνθρώπους γύρω τους, στὴν οἰκογένειά τους, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτήν, σὲ ὅλα τὰ πεδία δράσης τους.

Ἡ ἀρετὴ τῆς ταπείνωσης εἶναι ἡ χριστιανικὴ ἀπάντηση στὸν πειρασμὸ τῆς κενοδοξίας. Τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ὅπως καὶ κάθε ἀξίωμα ποὺ δίνεται στοὺς ἀνθρώπους, μπορεῖ νὰ φέρει τὴ ματαιοδοξία στὴν ψυχὴ. Συχνὰ ξεχνᾶμε τὶς δωρεές τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε ἡ δωρεὰ παύει νὰ θεωρεῖται δωρεὰ καὶ χωρὶς πολὺ σκέψη καθίσταται αὐτονόητο προσωπικὸ ἐπίτευγμα, ἰδιαίτερα σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου κυριαρχεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι ὁ καθένας μπορεῖ, μὲ τὶς δυνάμεις του καὶ τὸν κόπο του, νὰ ἀποκτήσει ὅ,τι θέλει. Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ σκέψη ὅτι δηλαδὴ ἀξίζουμε καὶ μὲ τὸ παραπάνω τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ προνόμια ποὺ ἔχουμε. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀποκλειστικά καὶ μόνον δωρεές τοῦ Θεοῦ καὶ σὲ καμία περίπτωση δικὰ μας ἐπιτεύγματα. Καὶ ἐπιπλέον, οἱ δωρεές τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, δὲν προσφέρονται γιὰ λογισμοὺς δόξας καὶ τιμῆς ποὺ παραπλανοῦν τὴ σκέψη τῶν ἀνθρώπων. Κοιτώντας κανεῖς μὲ καθαρὴ, πνευματικὴ ματιὰ τὸν κόσμον γύρω μας μπορεῖ εὐκόλως νὰ διαπιστώσει ὅτι στὴν πραγματικότητα ὁ ἱερέας εἶναι σὲ πολὺ ἀδύναμη θέση ποὺ δὲν

δικαιολογεῖ ἴχνος κενοδοξίας. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν κοσμικὴ πραγματικότητα ὅπου θεσμοὶ καὶ μηχανισμοὶ ἐπιτρέπουν στοὺς ἡγέτες καὶ τοὺς ἄρχοντες, τοὺς ὑπεύθυνους καὶ τοὺς προϊσταμένους, νὰ ἐπιβάλλουν τὴ βούλησή τους μὲ τὴ δύναμη τοῦ νόμου, ὁ ἱερέας δὲν ἔχει καμία τέτοια δυνατότητα. Ὁ ἱερέας δὲν μπορεῖ νὰ κυριαρχήσει στὴν πίστη τῶν Χριστιανῶν καθὼς θὰ πρέπει νὰ περιορίζεται στὴ δύναμη τῆς πειθοῦς, μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὸν λόγο του. Ὁ Θεὸς θέλει ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία «ἐκ διαθέσεως»¹⁰ καὶ ὄχι μὲ τὴ βία τῶν λεκτικῶν ὑπερβολῶν καὶ τοῦ φόβου γιὰ τὶς τιμωρίες ποὺ θὰ ἐπιβάλλει ὁ Θεός. Ἄλλωστε ἀποτελεῖ μᾶλλον καθημερινὴ ἐμπειρία τοῦ ἱερέα ἢ ἀδυναμία του νὰ ἀποτρέψει τὶς πτώσεις καὶ τὶς παρεξηγήσεις τῶν πιστῶν παρὰ τὸ πατρικὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν οἰκονομία ποὺ θὰ ἔχει ἐπιδείξει. Βλέποντας κανεῖς τὶς ὁδύνες καὶ τὶς δυσκολίες τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου, μπορεῖ εὐκόλα νὰ διατηρήσει τὸ ταπεινὸ φρόνημα καὶ νὰ ἀπορρίψει κάθε σκέψη κενοδοξίας, στρεφόμενος μὲ τὴν ψυχὴ του πρὸς τὸν Θεὸ σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἀγγελικὴ ψυχὴ ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ γήινα.

Ἡ ἀρετὴ τῆς πίστεως στὴ δύναμη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ

Ἡ στροφὴ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸ ἐνισχύει τὴν πίστη τοῦ ἱερέα ποὺ ἀρχίζει πιά νὰ θεωρεῖ τὰ «ἀδύνατα», «δυνατά», καθὼς ἀρχίζει νὰ καταλαμβάνεται ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν πόθο γιὰ τὴ διάδοση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως καὶ τὴν ἐπικράτηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ στὶς καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα ἀποτελεῖ παράδειγμα χρι-

10. Ὁ.π., 634.

στιανικοῦ κηρύγματος ἀκόμα καὶ ὅταν ἀνταποκρίνεται στὸ καθήκον του νὰ κάνει κήρυγμα. Ὅταν ὁ ἱερέας κηρύττει, ἐπιτελεῖ θεϊκὴ ἐντολή. Τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἔχει βέβαια τὴν αὐτονομία του καὶ δὲν χρειάζεται τις ἀρετές τοῦ ἱερέα, δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκη μας, γιὰ νὰ καρποφορήσει στὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι θὰ λέγαμε ἀδύνατον ἓνα κήρυγμα μὲ κέντρο τὸν Χριστὸ νὰ μὴν ἔχει εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ κήρυγμα καὶ ὁ προσανατολισμὸς του συνδέονται καὶ μὲ τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα. Ἐνα κήρυγμα ποὺ σκοπὸ ἔχει νὰ ἀποσπάσει τοὺς ἐπαίνοους καὶ τις ἐπιδοκιμασίες τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀντιστοιχεῖ στὸ ἦθος τῆς ταπεινώσεως καὶ ἀναμένεται νὰ μὴν ἔχει ὡς κέντρο τὸν Χριστὸ καὶ νὰ μὴν θυμίζει τὴν οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμο. Ἀντίθετα, τὸ ἦθος ποὺ θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρίζει τὸν ἱερέα ποὺ κηρύττει εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς Χριστιανούς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν πνευματικὴ τους κατάρτιση. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ὁμοίωση τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἱερέα μὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ ἔχει πολλὲς πνευματικὲς προεκτάσεις. Ὅταν ὁ Θεὸς γίνεται τὸ κέντρο τοῦ κηρύγματος, ὁ ἱερέας γίνεται βέβαιος γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητά του, ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν βλέπει ἄμεσα καὶ ἀπτὰ ἀποτελέσματα. Δὲν ψάχνει δικαιολογίες στὴν ἀνεπάρκειά του γιὰ νὰ μὴν κηρύττει. Ἡ ἐπίδραση τοῦ κηρύγματος στοὺς ἀνθρώπους δὲν εἶναι δική του ὑπόθεση, ὅταν αὐτὴ ἡ ἐπίδραση συμβαίνει δὲν ἀποτελεῖ δικό του κατόρθωμα καὶ ὅταν δὲν βλέπει τὴν ἐπίδραση τοῦ κηρύγματος μὲ ὀρατὸ καὶ ἐμφανῆ τρόπο, δὲν σημαίνει ὅτι τελικὰ δὲν θὰ ὠφελήσει τις ἀνθρώπινες ψυχές. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δικός μας λόγος, εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ

τὴν καρποφορία του. Ἄλλωστε, κάθε πεποίθηση, κάθε ἀλήθεια πὺ ἐκφράζεται μεταδίδει καὶ τὸ ἦθος πὺ συνδέεται μαζί της¹¹.

Ἡ ὁμοίωση τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἱερέα μὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ κήρυγμα τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμο σημαίνει, ἐπίσης, ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἱερέα θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἔμπρακτος λόγος, ἓνας λόγος πρακτικός, ἓνας λόγος πὺ δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐκείνου πὺ τὸν ἐκφέρει. Ὁ ἱερέας μὲ τὸ κήρυγμά του καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ μοιάσουν στὸν Χριστὸ στὸν ὁποῖο πρῶτος αὐτὸς θὰ πρέπει νὰ μοιάζει, ἔστω καὶ σὲ κάποιο βαθμὸ. Ἐνας ἱερέας πὺ προσπαθεῖ μὲ τὴ ζωὴ του νὰ μοιάζει στὸν Χριστὸ ἔχει ἓναν ἔμπρακτο λόγο πὺ εὐκολα πείθει. Ὅταν μιλάει γιὰ τὸν Θεὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ βλέπει στὸν λόγο του τὴ χριστιανικὴ ζωὴ. Μποροῦμε νὰ μιλήσουμε μόνο γιὰ ὅ,τι καταλαβαίνουμε καὶ ὅ,τι καταλαβαίνουμε συνδέεται μὲ τὴν πρακτικὴ τῆς ζωῆς μας. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς. Σὲ ἀντίθετη περίπτωσι, ἔχουμε ἓναν ἄπρακτο λόγο πὺ δὲν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπὸ ιδέες καὶ φαντασίες, θὰ μᾶς πεί ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος¹². Ἐνας ἄπρακτος λόγος εἶναι ἓνας λόγος πὺ

11. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα, Ἀντιρρητικός Α' πρὸς Ἀκίνδυνον, 8, ἐπιμ. Π. Χρήστου, τόμ. Γ', Θεσσαλονίκη, 1970, σσ. 71-72.

12. Νὰ μοῦ ἐπιτρέψει ὁ ἀναγνώστης νὰ παραπέμψω σὲ μία πρόσφατη δημοσίευσι πὺ ἀφορᾷ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔμπρακτου καὶ τοῦ ἄπρακτου λόγου στὸ ἔργο τοῦ ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: Ἰω. Μπέκου, «Ὁ μοναχισμὸς ὡς παράδειγμα πνευματικῆς ζωῆς στὸν κόσμο: ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κατανόησι», στὸ Α. Ζαχαρίου (ἐπιμ.), Μοναχισμὸς. Ἱστορικὲς καὶ θεολογικὲς προσεγγίσεις, στὴ σειρὰ Θεολογικὲς παρεμβάσεις 6, Λευκωσία - Κύπρος, 2022 (ὑπὸ ἔκδοσι).

πρῶτος ὁ ἱερέας δὲν καταλαβαίνει καὶ φυσικὰ δυσκολεύεται νὰ κάνει τοὺς πιστοὺς νὰ καταλάβουν αὐτὰ ποὺ λέει. Πάλι καταλαβαίνει κανεὶς κάτι ὅταν μπορεῖ νὰ τὸ συνδέσει μὲ τὴ ζωὴ του στὴν πράξη. Τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα θὰ πρέπει νὰ ἀντιστοιχεῖ στὸν ἔμπρακτο λόγο καὶ τὴν πρακτικὴ ζωὴ καὶ ἡ δύναμη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ θὰ φέρει ἀποτελέσματα.

Ἡ ἀρετὴ τῆς φιλάνθρωπίας

Ἐπάρχει καὶ μία ἀρετὴ ποὺ συγκεφαλαιώνει ὅλες τὶς προηγουμένες. Ἐρμηνεύοντας ὁ ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας τὴ Θεία Λειτουργία, κάποια στιγμή μιλάει γιὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸ ἦθος τους. Ἐκεῖ μὲ ξεκάθαρο τρόπο τονίζει ὅτι οἱ πνευματικοὶ ἡγέτες θὰ πρέπει νὰ εἶναι φιλόανθρωποι μιμούμενοι μὲ τὴ συμπεριφορὰ τους τὴ φιλάνθρωπία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ὅπως αὐτὴ μαρτυρεῖται στὰ Εὐαγγέλια¹³. Ὁ Θεὸς ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἤρθε τόσο κοντὰ του, ὥστε ἔγινε μέτοχος τῆς ἀνθρώπινης φύσης («ἐκοινώνησε φύσεως»)¹⁴. Δὲν κράτησε τὴν ἀπόσταση, μεγαλύτερη ἢ μικρότερη, ποὺ συνήθως κρατοῦν οἱ ἄρχοντες ἀπὸ τοὺς ἀρχόμενους γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν ἐξουσία τους καὶ τὸ κύρος τους. Ἡ «ὑπερβάλλουσα» δύναμη του δὲν κράτησε τὸν Θεὸ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Μάλιστα δὲν ἔστειλε κάποιο ἄγγελο γιὰ νὰ μεταφέρει τὴν ἀλήθειά του στὸν ἄνθρωπο ὥστε νὰ σωθεῖ, ἀλλὰ ἦλθε ὁ ἴδιος καὶ συνάντησε ἐκείνους στοὺς ὁποίους θὰ μετέδιδε τὸν λόγο ἐκεῖ ποὺ ἐκεῖνοι βρισκόνταν. Πήγαινε, θὰ λέγαμε, ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα καὶ πότε μὲ τὸ ἄγγιγμα, πότε πλάθοντας πηλό, πότε μὲ τὴ

13. Νικολάου Καβάσιλα, *Εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργία*, PG 150, 417B.

14. Νικολάου Καβάσιλα, *Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, PG 150, 384D.

φωνή, ἀλλὰ πάντα δίπλα, κοντά στους ἀναγκασμένους, ἀποκάλυπτε τὴν Ἀλήθεια καὶ ἔδινε μαρτυρία τῆς Βασιλείας του. Συναντοῦσε τοὺς ἀνθρώπους στὸν χῶρο τους, στὶς ἐργασίες τους, στὴν καθημερινότητά τους καὶ ζητοῦσε τὴ διαθεσιμότητά τους στὴν κλήση τοῦ Θεοῦ¹⁵. Τόσο κοντά στους ἀνθρώπους καὶ τὶς ἀνάγκες τους θὰ πρέπει νὰ βρῖσκεται ὁ ἱερέας μὲ τὸ ἦθος του. Οἱ ἀνθρωποὶ θέλουν νὰ νιώθουν ὅτι ὁ ἱερέας εἶναι κοντά τους, τοὺς στηρίζει καὶ τοὺς καθοδηγεῖ.

Ὁ Χριστὸς ἔρχεται πλησίον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Συναντᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ προβάλλει ἓνα εἶδος δικαιοσύνης ποὺ δὲν μποροῦν οὔτε νὰ σκεφτοῦν ὅσοι διατυπώνουν θεωρίες δικαιοσύνης γιὰ τὶς ἀνάγκες διοίκησης τοῦ κόσμου τῶν ἀνθρώπων. Ὁ καθένας δὲν παίρνει ὅ,τι δικαιούται μὲ βάση τὸν κόπο του καὶ τὶς ικανότητές του γιὰ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀσύμμετρη, ἡ φιλανθρωπία του εἶναι ἀσύμμετρη. Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ ἀσκεῖται καὶ προσφέρει μόνον ἀγαθὰ καὶ πρὸς ὅλους. Ὅλοι μας καὶ φυσικὰ καὶ οἱ ἱερεῖς εἴμαστε συνηθισμένοι νὰ ὑπολογίζουμε τὴν ἀμοιβὴ τοῦ καθενὸς μὲ κριτήριον τὴν προσπάθειά του, τὸ ἐνδιαφέρον του, τὴν ἀποτελεσματικότητά του. Καὶ ὅταν τὸ κάνουμε αὐτὸ εἴμαστε, πράγματι, πολῖτες τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ὁ ἱερέας καλεῖται νὰ μιμηθεῖ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ ταυτίζεται μὲ ὅποιοδήποτε μοντέλο δικαιοσύνης κυριαρχεῖ σὲ κάθε ἐποχὴ. Γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ὅτι τὶς εὐλογίες καὶ τὶς δωρεές τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ μας, οὔτε τὶς δικαιούμαστε, οὔτε καὶ κάναμε κάτι ἀξιόλογο γιὰ νὰ τὶς ἀξίζουμε. Αὐτὴ εἶναι ἡ δικαιο-

15. Ὁ.π., 617C-620A.

οσύνη τοῦ Θεοῦ ὁρατὴ στὴ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ τὴ δικαιοσύνη ἀναμένει ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς νὰ κηρύττουν καὶ νὰ πράττουν καὶ ὅταν ὁ ἱερέας πράττει μὲ μιὰ τέτοια δικαιοσύνη, οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζουν στὸ πρόσωπό του ἕναν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ.

Καὶ γιὰ νὰ μὴν περάσει ἀπὸ τὸ μυαλό μας ἡ σκέψη ὅτι πολὺ συχνὰ εὐεργετοῦμε ἄνθρώπους ποὺ δὲν τὸ ἀξίζουν καὶ ἄρα μποροῦμε νὰ πιστεύουμε ὅτι εἴμαστε ὑπερβολικὰ δίκαιοι καὶ φιλάνθρωποι, θὰ πρέπει νὰ προσέξουμε ὅτι ἡ μίμηση τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει ὅρια καθὼς τὸ μόνο ὄριο ποὺ ὑπάρχει εἶναι ἡ ὁμοίωση μὲ τὸν Θεό. Καὶ ὁ σαρκωθεὶς Λόγος μᾶς ἔδειξε ὅτι ἡ φιλανθρωπία του ἔφθασε μέχρι καὶ τὴν προσωπικὴ θυσία στὸν Σταυρό. Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη διαφοροποιεῖ ἐντελῶς τὴ χριστιανικὴ ἀρετὴ τῆς φιλανθρωπίας ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐννοια περὶ φιλανθρωπίας. Ἡ μίμηση τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς εἶναι προφανὲς ὅτι θὰ ἔχει προσωπικὸ κόστος, δηλαδή, θὰ εἶναι ἡ ἀσκηση μιᾶς φιλανθρωπίας μὲ κόπο, μὲ μόχθο καὶ μὲ μόνο ἐνδιαφέρον τὴ σωτηρία τοῦ πλησίον. Καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ φαντάζουν πολὺ δύσκολα καὶ πολὺ ὑψηλά, θὰ πρέπει νὰ θυμόμαστε ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης παραπέμπει στὸν ἴδιο τὸν Χριστό.

Ἀρετές, ὄχι ἰδιοκτησία

Προσπαθήσαμε νὰ δείξουμε ὅτι τὸ ἦθος τοῦ ἱερέα ποὺ κοσμεῖται ἀπὸ τὶς χριστιανικὲς ἀρετὲς γίνεται παράδειγμα χριστιανικοῦ κηρύγματος ποὺ αὐξάνει τὸν ζῆλο τῶν πιστῶν. Στὸν ἀγῶνα τοῦ ἱερέα νὰ ἐκφράσει τὸ χριστιανικὸ ἦθος, δὲν εἶναι μόνος του καθὼς γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ὅτι τελικὰ εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκεῖνο ποὺ «τελειοῖ» τοὺς ἱερεῖς. Ἀλλὰ γιατί αὐτὴ ἡ τελείωση δὲν συμβαίνει στὸν ἴδιο βαθμὸ σὲ ὅλους

ἀφοῦ ἓνα εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἀφορᾷ ὅλους τοὺς ἱερεῖς τὸ ἴδιο;

Θὰ μᾶς ἔλεγε μὲ τὸν τρόπο του ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς ὅτι δὲν προσπαθοῦν ὅλοι οἱ ἱερεῖς τὸ ἴδιο στὸν πρακτικό τους βίο, ἐνῶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος θὰ συμπλήρωνε μὲ πιὸ συγκεκριμένο τρόπο ὅτι οἱ ἱερεῖς δὲν ἐμπιστεύονται στὸν ἴδιο βαθμὸ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ «ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Μπορεῖ νὰ ξαφνιάζει αὐτὴ ἡ ἐπισημανση, ἀλλὰ πίσω καὶ ἀντίθετα μὲ αὐτὴ τὴν ἐντολὴ βρίσκεται ἡ δυσκολία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἱερέων νὰ τηρήσουν ἀποστάσεις ἀπὸ τὸ ἥθος τῆς ιδιοκτησίας. Κάθε φορὰ ποὺ ὁ ἱερέας δίνει προτεραιότητα στὶς ὑλικὲς ἀνάγκες καὶ τὶς μέριμνες τοῦ βίου, κρατᾷ σὲ ἀπόσταση τὸν Θεὸ ποὺ θέλει ὁ ἴδιος νὰ ἀναλάβει τὴ φροντίδα τοὺς καὶ δείχνει μὲ τὴν ἐπιλογή του ὅτι δεσμεύεται ἀπὸ τὸ ἥθος τῆς ιδιοκτησίας, ἓνα ἥθος ποὺ κρατᾷ κάποιον δεμένο στὴ γῆ¹⁶. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ κόσμος μας εἶναι θεμελιωμένος πάνω στὸ δικαίωμα στὴν ιδιοκτησία καὶ ὅλοι ἐπιδιώκουν νὰ αὐξήσουν τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ποὺ ἔχουν στὴν κατοχὴ τους γιατί χωρὶς ιδιοκτησία κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα. Καὶ εἶναι ἐπίσης γεγονὸς ὅτι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐπηρεάζονται ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἥθος. Αὐτὴ ἡ ἐπίδραση μπορεῖ νὰ συμβαίνει καὶ στὶς ζωὲς τῶν κληρικῶν ποὺ ἀρχίζουν νὰ πιστεύουν στὴν ιδιοκτησία κατὰ τρόπο ὥστε καὶ τὸ πνευματικὸ ἔργο στὸ ὁποῖο κανεὶς ἐργάζεται καὶ ὑπηρετεῖ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθεῖ καὶ αὐτὸ ιδιοκτησία του.

Στὴν πραγματικότητα μόνο τὶς ἀρετὲς μπορεῖ νὰ κατέ-

16. Ὑπόμνημα εἰς τὴν Α΄ Πρὸς Τιμόθεον, Ὁμιλία ΙΑ, 556.

χει κανεὶς καὶ αὐτὲς ὡς δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ μόνο αὐτὲς μποροῦμε νὰ τὶς πάρουμε μαζί μας στὴ Βασιλεία του. Γιατὶ οἱ ἀρετὲς τοῦ ἡθους τοῦ ἱερέα μποροῦν νὰ φέρουν τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ εἶναι ἡ κλήση τοῦ ἱερέα καὶ αὐτὲς πρέπει νὰ καλλιεργεῖ ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ γίνεταὶ παράδειγμα τοῦ κηρύγματος τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμος.

Ὁμιλία στὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ π. Γεωργίου Παπαγεωργίου (1η Ὀκτωβρίου 2022)

Μητροπολίτου Τριμυθοῦντος Βαρνάβα

Εὐλογημένοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Ἀγαπητέ π. Γεώργιε,

Ἡ σημερινὴ ἑορτὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, δὲν ἔχει ὡς ἀφορμὴ κάποιο ἐπίγειο γεγονός τῆς ζωῆς της. Συνήθως, στὶς ὑπόλοιπες θεομητορικές ἑορτὲς μνημονεύουμε καὶ ἑορτάζουμε διάφορες καθοριστικές στιγμὲς τοῦ ἐπίγειου βίου τῆς Παναγίας, καθοριστικές τόσο γιὰ αὐτήν, ὅσο καὶ γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Στὴ σημερινὴ ἑορτὴ παραχώρησε ὁ Θεός, ὥστε νὰ δοῦμε καὶ νὰ γνωρίσουμε καὶ τὴν οὐράνια διαγωγή τῆς Θεοτόκου. Μέσα ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ἁγίου Ἀνδρέα τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς ἀγρυπνίας, εἶδαμε τὴν Παναγία στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸν δικό της ναό, τὸν ἐπονομαζόμενον τῶν Βλαχερνῶν. Πῶς; Ὅχι πάνω σὲ θρόνο νὰ ὑμνεῖται ἀπὸ τὰ Χερουβίμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ, ἀλλὰ ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ σχετικὸ ὄραμα τοῦ ἁγίου Ἀνδρέα, συνοδευόμενη ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἰωάννη Πρόδρομο καὶ Ἰωάννη Θεολόγο καὶ πλῆθος Ἀγγέλων νὰ προσεύχεται καὶ νὰ δέεται μετὰ δακρύων στὸν Υἱό της καὶ ἀκολούθως νὰ ἀπλώνει ὡς μιὰ νοητὴ σκέπη τὸ μαφόριό της πάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστοὺς. Τὸ ὄραμα αὐτὸ εἶναι τόσο συγκινητικό, πού ἡ Ἐκκλησία μας καθιέρωσε τὴ σημερινὴ ἡμέρα ὡς ἐτήσια ἑορτὴ διὰ τὴν ἀνά-

μνησὴ του.

Καὶ πράγματι. Ποιὸς δὲν συγκινεῖται ὅταν βλέπει τὴ μητέρα νὰ δέεται γιὰ τὰ παιδιά της; Ποιὸς δὲν σκιρτᾷ ὅταν νιώθει ὅτι κάποιος ἀπὸ πάνω του συνεχῶς τὸν ἔχει ὑπὸ τὴν προστασία του; Ὅτι κάποιος ἀδιαλείπτως ἔχει τὴν ἔγνοια μας; Τὸ ὄραμα αὐτὸ δὲν ἀποκαλύφθηκε μὲ ἀφορμὴ κάποιου γεγονότος. Δὲν εἶναι, ὅπως στὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο, πού ἡ Παναγία ἤρθε βοηθὸς στὴν Πόλη της γιὰ κάποιον συγκεκριμένο σκοπὸ. Γινόταν μιὰ ἀγρυπνία στὸν ναὸ τῶν Βλαχερνῶν καὶ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας μὲ τὸν μαθητὴ του εἶδαν τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ σκηνή. Αὐτὸ εἶναι ἀκόμα πιὸ σημαντικό, διότι μᾶς φανερώνει ὅτι ἡ Παναγία Θεοτόκος ἔκανε κάτι πού κάνει συνεχῶς. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐράνια ἐργασία καὶ διαγωγὴ της. Ὅπως ψάλλουμε καὶ σὲ ἕναν ὕμνο: «δεῖξον εὐσπλαγχνε εἰς ἡμᾶς τὰ ἀρχαῖα ἐλέη σου καὶ γνώτωσαν ἀληθῶς ὅτι σὺ εἶ Θεὸς καὶ ἐν σοὶ πεποιθότες νικῶμεν πρεσβευούσης συνήθως τῆς ἀχράντου σου Μητρὸς δωρηθῆναι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος». Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ προσφιλὴς οὐράνια ἀσχολία τῆς Θεοτόκου: Συνήθως πρεσβεύουσα, καὶ ἀενάως σκέπουσα τὸν κόσμον μας. Αὐτὸ μᾶς καλεῖ νὰ συνειδητοποιήσουμε ἡ σημερινὴ ἑορτὴ. Γι' αὐτὸ ὄχι τυχαῖα, μόλις ἡ Ἐκκλησία μᾶς ὑπενθυμίσει «Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας» τότε ἀμέσως μᾶς καλεῖ «ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῶ τῷ Θεῷ παραθώμεθα». Δηλαδή, σὰν νὰ μᾶς λέγει, ἀφοῦ ἔχουμε τέτοια μάνα συνεχῶς νὰ μᾶς προστατεύει, νὰ μᾶς σκέπει καὶ νὰ δέεται στὸν Υἱό της γιὰ μᾶς, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀνησυχοῦμε καὶ νὰ ἀγχωνόμαστε. Ἄς ἐναποθέσουμε ὅλη μας τὴ ζωὴ μὲ πίστη ὑπὸ τὴ σοφὴ του πρόνοια.

Ἀγαπητὲ π. Γεώργιε,

Εἶναι εὐλογία νὰ ξεκινᾷς τὴ μέχρι τώρα πιὸ δύσκολη ἀποστολὴ τῆς ζωῆς σου, ἔχοντας ἐπίγνωση ὅτι βρίσκεσαι συνεχῶς ὑπὸ τὴ σκέπη τῆς Παναγίας μητέρας τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζουμε ὅτι τὴν ἀποστολὴ αὐτὴ πόθησες ἐκ νεότητος, καὶ ἐργάστηκες ἕως ἄρτι ἐπιμελῶς στὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου σπουδάζοντας, ψάλλοντας καὶ διακονώντας, ὥστε νὰ προετοιμάσεις τὸν ἑαυτό σου ὅσο μποροῦσες καλύτερα γιὰ αὐτήν.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅταν ὁ Θεὸς ἀποδοκίμασε τὸν Σαοὺλ ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Ἰσραήλ, ὁ προφῆτης Σαμουήλ, πῆρε ἐντολὴ νὰ πάει νὰ χρίσει ὡς βασιλέα κάποιον παιδὶ τοῦ Ἰεσσαί. Σκόπιμα ὁμως ὁ Θεὸς δὲν τοῦ ἀπεκάλυψε ποιὸ παιδὶ ἦταν ὁ ἐκλεκτὸς του. Ὅταν κάλεσε ὁ Σαμουήλ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰεσσαί, γιὰ νὰ χρίσει τὸν ἐκλεκτὸ τοῦ Θεοῦ εἰς βασιλέα, μόλις εἶδε τὸν μεγάλο γιό, ἀμέσως σκέφθηκε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ. Ὅμως ὁ Θεὸς τοῦ εἶπε: «μὴν ἐπιβλέψης ἐπὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ μηδὲ εἰς τὴν ἔξιν μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἐξουδένωκα αὐτόν· ὅτι οὐχ ὡς ἐμβλέπεται ἄνθρωπος, ὄψεται ὁ Θεός, ὅτι ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς ὄψεται εἰς καρδίαν». Ὁ Θεὸς δὲν συμφώνησε μὲ τὴν κρίση τοῦ Σαμουήλ, διότι ὅπως τοῦ εἶπε, «Ὁ Θεὸς δὲν βλέπει, ὅπως βλέπουν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ ἄνθρωπος βλέπει τὸ πρόσωπον. Ὁ Θεὸς βλέπει τὴν καρδίαν». Ἐν τέλει ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν ὁ Δαυίδ, ὁ ὁποῖος ἀρχικὰ, οὔτε κἂν κλήθηκε ἀπὸ τὸν Ἰεσσαί, γιὰ νὰ παρουσιαστῆ καὶ χρειάστηκε εἰδικὴ κλήση ἀπὸ τὸν Σαμουήλ, γιὰ νὰ παρουσιαστῆ καὶ νὰ ἀναδειχθεῖ ὡς ὁ πιὸ φημισμένος βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ.

Τὸ παραπάνω γεγονός, τηρουμένων βέβαια τῶν ἀναλογιῶν, μᾶς διδάσκει ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς θέλει νὰ ἀναθέσει μιὰν ἀποστολὴ σὲ κάποιον, ἔχει διαφορετικὰ κριτήρια ἀπὸ μᾶς

τοὺς ἀνθρώπους. Σήμερα λοιπὸν π. Γεώργιε, ποὺ βρίσκεσαι σὲ μιὰ τέτοια θέση, σοῦ δίνεται τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης μὲ τὸ ὁποῖο καλεῖσαι νὰ ὑπηρετήσεις τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Εὐτυχῶς σήμερα δὲν βρισκόμαστε στὴ θέση τοῦ Σαμουήλ. Ἡ ἱερὰ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας μᾶς πληροφορεῖ ἐπακριβῶς γιὰ τὶς ἐλάχιστες προϋποθέσεις ποὺ πρέπει νὰ ἔχει αὐτὸς ποὺ ἀναλαμβάνει τέτοιο ὑψηλὸ ἔργο. Μὲ πνευματικὴ καὶ πατρικὴ χαρὰ σὲ βλέπουμε νὰ ἔχεις ἀγωνιστεῖ φιλότιμα, ὥστε νὰ εἶσαι μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ἐκλεκτὴ ὁμάδα, ποὺ μπορούμε νὰ σοῦ ἐμπιστευτοῦμε, σὺν Θεῷ, τὸ τῆς ἱερωσύνης μέγα ἀξίωμα. Ὅμως, ὅπως ἄκουσες προηγουμένως, ὁ Θεὸς «ὄψεται εἰς καρδίαν». Ἡ καταλληλότητα δὲν κρίνεται μόνο ἀπὸ μιὰ ἀπλὴ ἱκανοποίηση μιᾶς λίστας κριτηρίων, ὅσο καὶ ἂν τὰ κριτήρια αὐτὰ εἶναι καὶ ὑψηλὰ καὶ ἅγια. Ἡ ἱερωσύνη δὲν εἶναι ἀπλὴ διεκπεραίωση κάποιων τελετῶν, ἀκόμα καὶ ἂν αὐτὲς εἶναι τὰ ἱερὰ μυστήρια. Ἄλλωστε ὅλοι ὅσοι εὐλογηθήκαμε μὲ τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἔμειναν καὶ πέντε παρθένοι, καθὼς ἐπίσης καὶ αὐτὸς ποὺ ἐξέπεσε τῆς χορείας τῶν μαθητῶν, κάποια στιγμή εἶχε ἐπιλεχθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ καὶ ἦταν μέσα σὲ αὐτοὺς ποὺ ἔλεγον μετὰ χαρᾶς «Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου».

Ὅλα ὅσα ἐπιτελεῖ ὁ ἱερέας ἀποσκοποῦν στὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν τῶν πιστῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ καλεῖσαι καὶ θὰ εἶσαι πλέον πατέρας. Πατέρας ὄλων τῶν ἐνοριτῶν σου. Ἡ πατρότητα, ὅπως γνωρίζουμε, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτελεῖται μὲ συνταγὲς καὶ τελετουργίες. Ποιὸ τὸ ὄφελος ἀπὸ μιὰ αὐστηρὰ, μὲ ὄλους τοὺς τύπους τῆς ἱεραῆς παράδοσης, ἐπιτελούμενη θεία Λειτουργία, ὅταν σὲ αὐτὴ οἱ πιστοὶ δὲν νιώθουν στὴν

καρδιά τους οὔτε μία σταγόνα τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Ἡ θεία Λειτουργία θὰ μιλά στήν καρδιά τῶν ἐνοριτῶν σου, ὅταν περνᾷ μέσα ἀπό τή δική σου καρδιά. Γιὰ νὰ γίνεται αὐτό ὅμως πρέπει νὰ εἶναι κατάλληλη ἡ καρδιά σου, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ λέει «Ἐτοίμη ἡ καρδιά μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδιά μου, ἄσομαι καί ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου...». Γι' αὐτό ὁ Θεός πρῶτα - πρῶτα «ᾄψεται εἰς καρδίαν». Καί γιὰ αὐτό πρέπει νὰ δέεσαι συνεχῶς νὰ σέ καταστήσει κατάλληλον διὰ τοὺς συγκεκριμένους πιστοὺς, τοὺς ὁποίους θὰ σοῦ ἐμπιστευτεῖ ὡς ποιμνιο.

Ἡ πατρική σχέση μὲ τὸ ποιμνιό σου δὲν διέπεται ἀπὸ στατιστικούς μέσους ὅρους καὶ ἱκανοποιητικὰ ποσοστά. Ὁ καλὸς Ποιμὴν δὲν εἶναι ἱκανοποιημένος μὲ τὰ 99 πρόβατα, ἀλλὰ «καταλείπει τὰ ἐνεήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως οὗ εὔρη αὐτό· καὶ εὐρῶν ἐπιτίθῃσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων». Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μιλώντας γιὰ τὸν πιθανὸ σκανδαλισμὸ κάποιου ἀδελφοῦ ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα, προβαίνει σὲ μιὰ φοβερὴ διαπίστωση: «καὶ ἀπολείται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν». Ἡ χρῆση τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, «Ὁ ἀδελφός ... δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν», εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ μᾶς διδάσκει αὐτὴ τὴ συναίσθηση, τῆς μέγιστης σημασίας καὶ φυσικὰ τῆς μέγιστης εὐθύνης μας διὰ ἕναν ἕκαστο ἀπὸ τοὺς ἐνορίτες μας. Μόνο νὰ σκεφθοῦμε ὅτι, ὅταν ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς ἔγραφε τὸ Εὐαγγέλιό του καὶ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τὰ ἔγραψε μόνο γιὰ ἕνα πρόσωπο, τὸν κράτιστο Θεόφιλο. Ἀλλὰ ὅταν ὑπάρχει τέτοια ἀγαθὴ διάθεση γιὰ κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας, τότε ὁ Θεὸς συνεργεῖ, ὥστε νὰ προκύψει ὠφέλεια γιὰ ὅλη τὴν Ἐκκλησία. Γιὰ αὐτὸ καὶ τὰ βιβλία τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ, ἐνῶ γράφτηκαν μὲ περισσῆ ἐπιμέλεια γιὰ ἕνα πρόσωπο, διδά-

σκουν γιὰ αἰῶνες ἑκατομμύρια πιστῶν. Μπορεῖ νὰ χρειαστεῖ καὶ ἐσὺ νὰ κουραστεῖς, νὰ παράγεις ἔργο, νὰ ξοδέψεις χρήματα καὶ χρόνο, μὲ φαινομενικὰ πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ σημασία καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου μας δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ μεγαλειότητα αὐτοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο ἐπιτελεῖται τὸ ἔργο. Καὶ ὅταν θυμᾶσαι ὅτι ὁ ἕνας καὶ μόνον ἀδελφὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἐργάστηκες, εἶναι αὐτὸς «δὶ ὄν Χριστὸς ἀπέθανεν», τότε θὰ νιώσεις ὅτι εἶσαι στὸν σωστὸ δρόμο. Στὸν δρόμο αὐτὸ σύντομα θὰ βρεῖς συνοδοιπόρους πολλοὺς Ἁγίους ποὺ λειτούργησαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ χάρις αὐτῶν τῶν Ἁγίων, θὰ ἐλκύσει καὶ ἄλλους πιστοὺς κατὰ τὸ «Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῖ».

Ἀγαπητὲ π. Γεώργιε,

Αὐτὲς οἱ διαπιστώσεις δὲν γίνονται γιὰ νὰ σὲ ἀπογοητεύσουν γιὰ τὴ δυσκολία τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου, ἀλλὰ γιὰ νὰ σὲ προετοιμάσουν. Ὁ μισόκαλος διάβολος μπορεῖ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴν πολύχρονη σου ἀφοσίωση στὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ σοῦ ἐνσπείρει λογισμοὺς κοπώσεως, κορεσμοῦ, ἢ καὶ ἀνυπομονησίας τῆς ἐν Χριστῷ καρποφορίας τοῦ ποιμνίου σου. «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν». Ὅταν ἕνας ἀθλητὴς σηκώνει καὶ κρατεῖ κάποιο βᾶρος, φαίνεται ἀκίνητος, σὰν νὰ μὴν κάνει τίποτε. Ὅμως, ὅλοι ξέρουμε ὅτι αὐτὴ ἡ διάρκεια τῆς ἀσκήσεως, ἀθόρυβα καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται, ἐνδυναμώνει τὸ μυϊκὸ σύστημα καὶ τὸ προετοιμάζει γιὰ ἐπόμενους πιὸ δύσκολους στόχους, καὶ φυσικὰ γιὰ μεγαλύτερες διακρίσεις.

Μὲ ὑπομονὴ καὶ ταπεινώση λοιπόν, τρέχε τὸν καλὸ ἀγῶνα ποὺ σοῦ ἐμπιστεύεται σήμερα ὁ Κύριος, ἀφήνοντας αὐτὸν νὰ ρυθμίζει μὲ τὴν πάνσοφὴ του πρόνοια τὰ ἀποτελέσματα,

τόσο για τὴν προσωπική σου πνευματική πρόοδο, ὅσο και γιὰ τὸν ἐν Θεῷ καταρτισμὸ καὶ τελείωση τοῦ ποιμνίου σου.

Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ σοῦ εὐχηθοῦμε μὲ βαθιὰ πατρική ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστία γιὰ τὴ διακονία σου τὸν τελευταῖο αὐτὸ χρόνο κοντὰ μας, κάθε εὐλογία παρὰ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ πρὸς πραγματοποίηση καὶ τῶν δύο.

Ἡ Παναγία Θεοτόκος νὰ μᾶς ἔχει πάντοτε ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτῆς σκέπη.

Γραφικές Τέχνες «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ

Τηλ.: +30 23970 23313, Fax: +30 23970 21754

E-mail: melissa@melissaprint.com

Site: melissa@melissaprint.com

